

Kropotkin ve Gençliğe Çağrısı

Meydan Gazetesi

08.04.2020

İçindekiler

Kropotkin ve Gençliğe Çağrısı	4
Evrimci Bir Devrimci Anarşist: P.A. Kropotkin'in Yaşamı	6
Kropotkin'in Önemli Eserleri	13
Ekmeğin Fethi:	13
Tarlalar Fabrikalar Atölyeler	13
Karşılıklı Yardımlaşma:	14
Etik	15
Kropotkin'in Günümüzdeki Önemi	15
Metne Geçmeden Önce: "Çeviren İhanet Edendir" –	17
Gençliğe Çağrı	21
Bu Çağrı Neden Gençliğe?	22
Kropotkin'in Düşüncesinde Yol Ayrımı	24
Pekala, Ne Yapacaksınız?	25
Düşünce ve Eylemde Tutarlı Olmak	32
Eylemin Düşünceyle Uyumlu Olduğu	
Bir İş	34
Halkın Gençlerine	35

Gençliğe Çağrı - Pyotr Kropotkin	38
I.	38
II	47
III	58
IV	67

Kropotkin ve Gençliğe Çağrısı

Küreselleşmeyle neoliberal politikaların olumsuz etkilerinin ve milliyetçi muhafazakar ideolojilerin yükseldiği bir dönemde savaşı, nefreti ve yenilmişliği değil de paylaşma, dayanışma, yerellik, doğrudan eylem, doğrudan demokrasi ve özörgütlenme gibi kavramlarla yol alan bir teori ve pratik olan anarşizm, toplumsal yaşamı dönüştürmede giderek daha da büyük bir ihtiyaç haline geliyor. Çünkü anarşizm iktidarlı, bürokratik sistemlerin hantal düşünme biçimleri yerine yaratıcı pratiklerin içinde yeşermesine imkan sağlayarak sorunlara karşı temelden çözümün ipuçlarını veriyor.

Bugün anarşizmi düşünebilmemizi, konuşabilmemizi ve eyleyebilmemizi sağlayan büyük bir gelenek var. Bu geleneği bugünden bakarak anlayabilmek ve yorumlayabilmek, bu coğrafyada yaratılmakta olan anarşist gelenek için de önemli. Anarşizmin felsefesini ve örgütlülüğünü pekiştiren her bir

kişinin önemli olduğunu düşünmek, yaşamıyla ve düşünceleriyle bugüne kadar ulaşan anarşist yoldaşlardan biri olan Kropotkin'i de anlamayı gerektiriyor.

Ayrıca sosyolojiden biyolojiye ekolojiden etiğe pek çok alanda yaşanan, doğayı ve toplumsalı anlayıp yorumlama çabalarının eksikliği, çok yönlü bir düşünür olan Kropotkin'e yüzümüzü dönmemizle sonuçlanıyor.

Kalemi kuvvetli bir bilim insanı olduğu kadar önemli bir politik ajitator ve eylem insanı olan Kropotkin'in düşünceleriyle uyumlu pratikleri, yazdığı yazılara da yansıyor. Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra artan gençlik hareketlerini ve günümüzde toplumsal hareketlerin halihazırda en dinamik kesimlerinden biri olan gençlik mücadelesini göz önünde bulundurursak, Kropotkin'in belki de içinden geçtiğimiz günleri öngörürcesine 1880'de yazdığı, -bilimsel toplumsal analizleri de içinde barındıran ajitatif metni- "Gençliğe Çağrı" büyük bir önem kazanıyor.

Gençlik mücadelesinin yaratıcı özelliği ile anarşist hareketin yaratıcı ve dönüştürücü doğal özelliğinin yakından ilişkili olduğunu iddia etmemizi sağlayacak bir metin olarak Gençliğe Çağrı bugün, biriken ve giderek büyüyen sorunlara karşı mücadeleye çağırımı yinelediği ve mücadelenin yolunun tam ve

doğru bir şekilde belirlemek gerektiğini anlatması sebebiyle önemli hale geliyor.

Kropotkin'i ve çağrısı anlamak için yayınladığımız bu yazıda doğal olarak Kropotkin'i, yaşamını, düşüncelerini, Kropotkin'in yazı dilini, çevirisini, kullandığı kavramları ve metnin edebi yönünün yanı sıra, çağrıda değindiği önemli noktaları da ele alacağız.

Evrimci Bir Devrimci Anarşist: P.A. Kropotkin'in Yaşamı

Kısaca aktaracak olursak, 1842-1921 yılları arasında yaşamış devrimci anarşist Kropotkin coğrafya, biyoloji, etik ve jeoloji alanlarında çalışmalar yapmış, devrimci anarşist düşünür ve bir eylem insanı.

Kropotkin, Rusya'da, soylu bir ailenin oğlu olarak doğdu. Soylu çocukların yetiştiği okuldan sonra Çar I. Nikola'nın dikkatini çekerek askeri akademiye girdi. Ardından Çar II. Alexander'ın 1863'teki Polonya Ayaklanması'nı bastırması üzerine çarlık düzenine karşı ilk eleştirileri başladı. Rus narodnik hareketinden olan Herzen'den etkilendi.

Kropotkin askeri okula hiçbir zaman ilgi duymadı. Askeri derslerden ziyade fizik, kimya, mate-

matik ve coğrafya dersleriyle ilgilenerek kendisini bu yönde geliştirdi. Bu sebeplerden kaynaklı 1862’de Sibirya’da görev yapmak istediğini söyleyerek oraya gitti.

Kropotkin kayıkla, vapurla, atla ve yaya olarak toplam 70.000 kilometre yol katetti. Adı sanı olmayan halkların devletten uzak bir ortamda karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma içinde yaşadıklarını fark etti. Devletin faaliyetinin toplumsal yaşamı desteklemekten ziyade engelleme olduğunu düşündü ve doğal afetlerin yoğunluğuna, çetin iklim koşulları ve yiyecek sıkıntısına rağmen küçük topluluklarda yaşayan insanların birbirleriyle gerçekleştirdiği dayanışmanın şehir ve devlet otoritesinin olduğu alanlara göre çok daha fazla olduğunu deneyimledi. Eklem bacaklılardan insanlara toplumsal anlamda iç içe ve uyumlu yaşayan, birbirleriyle dayanışma içinde olan toplulukların hayatta kalmaya yatkın olduğunu, barış içinde yaşadıklarını ve gelişkin etik değerlerinin olduğunu gördü.

Sadece evrime ve beşeri coğrafyaya yönelmedi, Alexander von Humboldt’un yanlış gösterdiği dağ kuşaklarını düzeltti ve Rus Coğrafya Derneği başta olmak üzere çeşitli dergilerde yazılar yayımladı.

Fiziksel coğrafyayı ve beşeri coğrafyayı birlikte analiz etme fırsatı bulduğu yolculuğu, “Geçmişte üzerine titrediğim devlet disiplinine olan inan-

cımı Sibirya'da kaybettim. Artık anarşist olmaya hazırdım.” sözünün alt yapısı oluştu.

1867’de ordudan ayrılarak St. Petersburg’a dönen Kropotkin, Coğrafya Topluluğu için çalışmalar yaptı. Bu dönemde pek çok konuda okumalar yaparak kendini geliştirdi.

Paris Komünü’nün haberini aldığı anda heyecanlanan Kropotkin, Komün hakkında “Bu bir toplumsal devrimin habercisi; gelecek devrimlerin başlangıç noktası” diyerek Avrupa’ya gitmeyi düşündü. 1872’de, insanlar dünyanın her yerinde adaletsizliklerle karşı karşıyayken ve halklar mücadeleye ediyorken bilim yapmanın lüks olduğunu, doğrudan politik mücadele içerisinde olmanın gerekliliğini düşünüp Avrupa’ya geçti. Özgürlükçü sosyalistlerin, anarşistlerin Avrupa’daki hareket noktası haline gelmeye başlayan İsviçre’deki Jura Federasyonu’nu ziyaret edip, onlarla yakınlaştı. “Saat yapımcıları ile bir hafta geçirdikten sonra görüşlerim berraklaştı. Artık bir anarşisttim.” diyerek Jura Federasyonu’nun politik görüşlerinden, örgütlü ve anarşist pratiklerinden etkilendiğini belirtti.

Jura macerasının ardından Kropotkin, Rusya’ya, memleketine politik mücadele vermek için geri döndü. Narodnik hareketlerle tanıştı, 1873’te ilk politik bildirisini yazdı. Politik faaliyetler gerçek-

leştirdiği için 1874'te tutuklandı. Okumalarına hapishanede zor da olsa devam etmeyi başardı. Hapishanede geçirdiği seneler boyunca deneyimledikleri, onun hapishanelere ve cezalandırma sistemine karşı nefretini oluşturdu.

1876'da hapishane hastanesinde iken yoldaşlarının desteği ile katı. Onun bu kaçışı Tomasello'nun Erdemin Kökenleri adlı kitabında mükemmel bir karşılıklı yardımlaşma rneği olarak anlatıldı.

Hapishaneden kaırıldıktan sonra İskoçya, İngiltere ve oradan da İsviçre'ye geçti, 5 yıl burada mücadele etti. İsviçre'de kaldığı süreçte kendisi gibi devrimci anarşist bir coğrafyacı Reclus ile tanıştı. Onunla coğrafya çalışmaları yaptı. Reclus için ayrıca parantez açmak gerekir çünkü Reclus Paris Komünü'nde bizzat yer almış, devrimci hareketin içinde mücadele vermiş biri ve toplumsal ekoloji kavramının ve alanının oluşmasında önemli bir etkiye sahip toplumsal coğrafya kavramını ve anlayışını ortaya koymuş; insanın doğanın bir parçası olduğunu anlatan önemli bir coğrafyacıydı. Reclus'nn Nouvelle Gographie Universelle (Yeni Evrensel Coğrafya) adlı eserinin Sibirya ve Rusya Asyası'nı konu alan altıncı cildine İsviçre'de geçirdiği yıllarda Kropotkin'in de çok büyük katkısı oldu. Kropotkin'le Reclus'nn radikal coğrafya

gelenegine olan katkısı, son dönemdeki canlanmaya kadar hep göz ardı edildi.

Kropotkin 1879'da Le Revolte (İsyan) gazetesinin kurulmasına katkı sağladı. 1882'de İkinci Enternasyonal'e katılmak üzereyken, Lyon'da yakalanıp tutuklandı. Dayanışma gösterdiği kadar önemli dayanışmalar da gören Kropotkin'e bir başka büyük dayanışma yine hapisshanedeyken geldi. 1885'de hapisshanede yazdığı yazıların yoldaşları tarafından bir araya getirilmesi sonucu Bir İsyancının Sözleri kitabı yayınlandı. Geliri Kropotkin'e dayanışma olarak gönderildi.

Rusya ve Fransa'daki hapisshane günlerinden sonra hapisshane ve ceza sistemini eleştiren Rus ve Fransız Hapisshaneleri'nde kitabını yazdı. Modern hapisshane sisteminin kritiğini, hapisshanelerin rehabilite etmekten çok insanları kapatarak suçu yeniden ürettiğini Foucault'dan yıllar önce dile getirdi.

1886'da Victor Hugo ve evrim konusunda en çok tartıştığı Spencer gibi ünlü yazar ve düşünürlerin de içinde olduğu büyük toplumsal baskı nedeniyle serbest bırakıldı.

1886'da Londra'ya yerleşen Kropotkin, bu dönemde yüzlerce makale yazdı, bilimsel çalışmalarıyla giderek ün kazandı. Kraliyet Coğrafya Derneği'nin verdiği ziyafette kralın şerefine kadeh kaldırmadı,

yine bu yıllarda Cambridge Üniversitesi coğrafya profesörlüğü ünvanını reddetti.

Eylemle propagandanın doğrudan bir eylemcisi değildi; daha çok “Tek bir gözü kara eylem koca devî zangır zangır titretmeye yetiyorsa; birlikte, umudu ete kemiğe büründürür gibi bir araya geldiğimizde, neden dizlerinin üzerine çökertmeyelim ki?” şeklinde düşünüyordu.

Fakat kralların, başkanların, imparatorların anarşistlerin suikastleri eylemleri yoluyla öldürülmeleri eylemlerine cephe de almadı. “Bireyler suçlu görülemezler. Çünkü dehşet verici koşullar, onları bu eylemlere sürükledi” dedi.

Devrim fikrinin yaşam bulması gerektiğine inanıyordu, devrimi evrim kadar insan toplumunun doğasına uygun buluyordu.

1890’ların sonuna doğru okyanusun ötesine geçti; Kanada ve ABD’de birçok konferans verdi, konuşmalar gerçekleştirdi. Bu dönem Kropotkin’in düşünsel anlamda büyük gelişimler gösterdiği, kitaplar yazdığı, dünyanın dört bir yanında değer gördüğü yıllar oldu.

Nasıl ki Kropotkin askerlik mesleğini bırakmış, Sibirya’dan dönmüş, orada edindiği deneyimler çerçevesinde kendisini geliştirdiği, bilimsel çalışmalar yaptığı esnada dünyada vuku bulan devrimci, büyük toplumsal dönüşümlerden etkinerek o hareket-

lere destek vermek için yaptığı çalışmalarını bıraktıysa; 1917’de de Rusya’da bir devrim olduğuna dair haberler aldığında da hiç düşünmeden yeteneğini, devrimin hizmetine sunmak için memleketinin yolunu tuttu. Fakat Rusya’ya büyük bir heyecanla gelen Kropotkin’in karşılaştığı devrim, umduğu gibi değildi. Gerçekleşen devrimin gidişatıyla ilgili olarak Lenin’le görüşmesine, defalarca ona taleplerini ve kaygılarını dile getirdiği mektuplar yazmasına rağmen görüşleri dikkate alınmadı.

Kropotkin Şubat 1921’de Rusya’da, -yaşlılığının da etkisiyle çabaları yetersiz kalınca bilimsel çalışmalarına devam ederken- Etik kitabını yazdığı süreçte yaşamını yitirdi. Kitabın ikinci cildi tamamlanamadan kaldı. Kropotkin’in cenaze töreni ise anarşistlerin Rusya’da kalabalık olarak yaptığı son eylem oldu. Bu tören sadece ünlü bir devrimci anarşiste son veda değil aynı zamanda devrimci dahi olsa tüm iktidarların yozlaşacağına ve devrime ihanet edeceğine yönelik büyük anarşist ilkenin bir kez daha haykırıldığı ve tüm iktidarlara karşı mücadelenin bitmeyeceğini gösteren büyük bir gövde gösterisiydi. Bu dönemden sonra da kimi anarşistler baskı altında tutuldu, hapisanelere gönderildi; kimileri de katledildi.

Kropotkin'in Önemli Eserleri

Yaşamını yitirse de yazdıklarıyla devrimci anarşist hareketler ve toplumsal eleştirel düşünceler tarihine nefes vermeye devam edecek olan Kropotkin'i, düşünceleriyle de anlamak gerekmektedir. Yaşamı boyunca farklı dillerde, yüzlerce makale ve birçok önemli kitap yazan Kropotkin'in temel düşüncelerini anlamada etkili olacak birkaç kitabından bahsetmek yeterli olacak diye düşünüyoruz.

Ekmegin Fethi:

Le Revolte dergisinde yayınlanan makalelerden ortaya çıkan Ekmegin Fethi kitabı, anarşist komünizm ilkeleri üzerine bir toplumsal devrimin nasıl gerçekleştirileceğinin taslağını çizmeye çalışmaktadır. Uzmanlaşmaya, emeğin ücretlendirilmesine, kafa ve kol emeği ayrımının yapılmasına karşı "herkesten yeteneğine göre, herkese ihtiyacı kadar" ilkesini anlatmaya çalışılmıştır.

Tarlalar Fabrikalar Atölyeler

Bu kitapta Kropotkin üretim sürecinin desant-ralize edildiği bir biçim ve mekansallık kurgulamıştır. Ona göre merkezîyetçi üretimin sorunlarına karşı

her bir birimin kendine yeter çeşitlenmiş üretimi, gereksiz pek çok harcamanın önüne geçecek ve herkes için gerçek “refah” ve “zenginlik” böylece yaşam bulacaktır.

Karşılıklı Yardımlaşma:

Kropotkin’in ünlü bir evrimci ve bilim insanı olarak görülmesinde etkili olan Karşılıklı Yardımlaşma, eklem bacaklılardan modern insan toplumuna tüm topluluklar ve toplumlar içindeki ilişkinin doğasına inerek önemli tartışmalar açmıştır. Kropotkin’den önce hayvanlar arası karşılıklı yardımlaşma fikrini Goethe ve Kessler ileri sürse de bu fikrin tam ve detaylı bir şekilde ortaya çıkarılıp sistematikleştirilmesi Kropotkin ile olur. Kropotkin, Darwin’e karşı olarak değil evrim teorisinde bulunan “en güçlü şekilde adapte olan hayatta kalır” ilkesindeki güçlü olmayı “karşılıklı yardımlaşabilen türler” olarak yorumlamaktadır. Ayrıca bu teoride türlerin gelişimini sağlayan faktörün daha çok karşılıklı yardımlaşma olduğuna inanan Kropotkin, en toplumsal türün hayatta kalmasının daha mümkün olduğunu savunmaktadır. Evrimin en önemli faktörü olarak karşılıklı yardımlaşma teorisi, devletsizliği savunan anarşist düşüncelerin toplumsal yaşamın hangi

ilkeler çerçevesinde ve nasıl örgütleneceğine dair en önemli dayanaklarından birisidir.

Etik

Karşılıklı yardımlaşma, toplumsallık ve adalet kavramlarından hareketle geliştirdiği gerçekçi, yeni bir ahlak felsefesi anlatımını yaptığı kitapta Kropotkin, evrimsel süreçte edindiğimiz toplumsal ilişki kurma yetimizi ahlaki davranışımızın kökeni olarak ilan etmektedir. Ve tümüyle bizi bu ilişki kurma biçimine iten doğanın, ilk etik öğretmemiz olduğunu söylemektedir. Toplumsal yaşamın bir türün fiziksel ve zihinsel gelişiminin yanı sıra etik alanında da gelişimine fırsat yaratacağını açıklamaktadır. Fakat bu anlayışıyla Kropotkin bundan önce yapılan toplumsal ahlak tanımlamalarının da dışına çıkmaktadır: “Ahlakçıların hep uygulamak istedikleri o hakkı reddediyoruz, tek tek bireyleri bir ideal adına sakatlamayı.”

Kropotkin’in Günümüzdeki Önemi

Anarşizmin bilimsel temellendirmelerle ilişkili bir toplumsal dönüşüm teorisi olarak görülmesinde

katkıları olan Kropotkin'in, doğayı ve toplumları incelerken önemli bilgi sistematiikleri kurduğunu iddia etmek yerinde olacaktır. Doğanın ve toplumun gelişimini, evrimini ele alırken ve bilim yaparkenki determinist olmayan, bütünsel bakış açısı hala canlı ve geçerliliği olan düşüncelerinin varlığının nedenidir.

Bugün Kropotkin'in düşüncelerinin yeniden önem kazanmasının ve özellikle sosyal bilimlerde yeniden canlanmasının nedeni de bahsettiğimiz yöntemsel özelliğinden kaynaklanmaktadır. Devletli komünizme dair öngörülerinde ortaya çıkan sonuçlar onun siyasi öngörülerini sağlamlaştırırken, karşılıklı yardımlaşmanın güçlü ilkeleri antropolojiden radikal coğrafyaya, davranışsal psikolojiden etiğe pek çok alandaki bilimsel öngörülerini ve tezlerinin de canlı ve geçerli olduğunu kanıtlamıştır.

Kısacası Kropotkin mekanı, doğayı, coğrafyayı ve insan toplumunu beraber incelerken dikkate alınması gereken bir konumdur.

Anarşist antropoloji ve arkeoloji geleneğinin “otorite uygulanmasıyla düşmüş olan toplumların ahlaki düzeyini yükseltmek için özgür komünizm kurumlarına olan inancımızı tarihten alıyoruz.” şeklindeki söylemleri bu alanda Kropotkin'in ismini geçerli kılıyorsa, Tomasello'nun “İnsan Ahlakının Doğal Tarihi” ve Mat Ridley'in “Erdemin Kökenleri”

kitaplarındaki Kropotkin referansları da günümüzdeki davranışsal psikoloji ve insan bilimlerindeki Kropotkin etkisini bizlere göstermektedir. Ayrıca Simon Springer gibi günümüz anarşist coğrafyacıların da radikal coğrafya alanında Kropotkin ve Reclus’e yönelik referansları bu alanda da Kropotkin’i hatırlatmakta, onu güncel tartışmalara cevap verir olduğunu göstermektedir.

Bu coğrafyacılar Kropotkin’in “Coğrafya Nasıl Olmalıdır?” makalesindeki öngörüyü, geçerli ve güçlü söylemle yöntemi bize hatırlatmaktadır: “Coğrafya, insanlık için değeri olan duyguları yaratma yollarını sağlayan bir bilim olmalı; ırkçılığa, savaşa ve baskılara karşı mücadele etmeli; cehalet, haddini bilmezlik ve egoizmden doğan yalanları dağıtabilmelidir”.

Metne Geçmeden Önce: “Çeviren İhanet Edendir” –

Kropotkin’in Gençliğe Çağrı metnini daha iyi anlayabilmek için metnin daha önce Türkçe’ye yapılan çevirisi ve metnin dilini ele almak istedik.

“Traduttore Traditore”

İtalyanca konuşulan coğrafyalardan doğan bu söz, bugün bütün dillerde kendi anlamını var etmiştir.

Dil, en basit tabiriyle iletişimimizi sağlayan ve düşüncelerimizi, duygularımızı, hislerimizi karşı tarafa aktarmamızı sağlayan araçtır. Her düşünür, ideoloji, topluluk vs. dile ve içindeki kelimelere ayrı anlamlar yükler; haliyle kelimeleri ve dili dönüştürür. Bu sebeple çok fazla kavramı veya kavramları kendi anlamlarını aşarak kullanan düşünürlerin eserlerini çevirmek zahmetli ve zor bir süreçtir. Çünkü bu çevirileri yapabilmek için, çevirmenin kendi diline ve kaynağın diline hakim olmasının yanı sıra düşünürün dönüştürdüğü, yeniden anlam verdiği veya ürettiği kavramlara da aşina olması gerekir.

Yaşadığımız coğrafyada konuştuğumuz dile çevrilen çoğu anarşist eser, bu yetkinliklerden uzak bir şekilde çevrilmiştir. Kropotkin'in Gençliğe Çağrısı da ne yazık ki bir istisna değildir. Anarşist metinlere özgü ayrı bir çeviri sıkıntısı da şuradan gelmektedir; çoğunlukla eski otoriter sosyalizm destekçisi marksistlerin askeri darbe sonrası anarşizmi "keşfetmesi" ile başlatılan çeviri süreçlerinde, eski alışkanlıklarından ve kelime dağarcıklarından vazgeçmemeleridir. Bu hem anlamda kayma hem anarşistlerin kullandığı kavramları bilerek veya bilmeyerek tahrip etmeleri anlamına gelir.

Metnin çevirisinde gördüğümüz ve öne çıkan sınıktıları iki ayrı kategoriye ayırabiliriz: Teknik ve içerik.

Teknik anlamda söylenecek şeylerin başında metnin dili geliyor. Çevirinin dili sürekli salınıyor, öz türkçe felsefi kavram kullanımından –bulunç bunun en öne çıkan örneklerindendi- hemen sonra Osmanlıca sayılabilecek kavramlar gözü ve kulağı tırmalıyor -eşhaş kelimesi-. Metnin diliyle ilgili bir diğer sınıktı ise Fransızca'nın uzun cümle kurmaya elverişli yapısını Türkçe'nin uzun cümle yapısına uyarlanmadan direkt olarak çevrilmesidir.

Orijinal metinde olan bir cümlemin de Türkçe'ye çevrilirken “unutulduğunu” hatırlatmamız gerekiyor. Hem cümle yapısı hem kelime seçimleri tutarsız ve Türkçe'ye uyumsuz olduğundan, aslında çok sade ve heyecan dolu bir metin yerini okuması oldukça zor bir metne bırakmış.

Öncelikle metinde sıklıkla geçen “ruh” ve “yürek” sözcüklerinin iyi anlaşılabilmesi, metnin hakkıyla okunabilmesi için gerekli. Kropotkin'in kullandığı ruh kavramı, felsefede sıklıkla kullanılan, Hegelci bir “ruh” değildir. Kropotkin'in “ruh” kavramı, Aydınlanmacıların “akıl” kavramına benzer ve onu aşar. Her şeyi anlamlandırabilen “akıl”, Kropotkin'de düşüncenin soluk ışığından kurtularak, taraf seçme özelliğini/zorunluluğunu da kendine katarak

“ruh”a dönüşür. Yürek ise coğrafyamızda da hakim olan anlamıyla yani cesaret ve tutkuyla eşdeğer kullanılmıştır.

Metnin yazıldığı dönemde “sosyalizm” kavramı henüz Marksistler tarafından işgal edilmemişti. Devrimler tarihinde görülen, Kronştadt’ın insan onuruna sığmayacak şekilde bastırılması, Mahnovist Kara Ordu’nun Kızıl Ordu tarafından arkasından vurulması, İberya devriminde bütün dünya faşistlerinin desteklediği Franco karşısında SSCB’nin tutumu gibi olayların hiçbiri henüz yaşanmamıştı. O zamanlar sosyalizm, içindeki bütün hatlarıyla toplumcu mücadeleyi anlatmak için kullanılıyordu. Kropotkin de bu hatları kabaca otoriter ve özgürlükçü olarak ikiye ayırırsak, sosyalizmi “özgürlükçü sosyalizm”i anlatmak için kullanıyor. Özgürlükçü sosyalizm, bugün hâlâ özellikle Avrupa kıtasında anarşizm ile eş anlamlı kullanılıyor. Metindeki sosyalizm gördüğünüz her yerin üstünü çizip yerine anarşizm yazıp okuyabilirsiniz, herhangi bir anlam karmaşası olmayacaktır.

Metinde vurgusu yapılsa da önemli kavramlardan biri olan “adalet”i tekrar etmekte fayda var. Adalet, günümüzde sıkça kullanılan hatta partilerin isimlerinde yer alan “adalet”ten farklıdır. Kropotkin’in “adalet”i, yasal olanla alakalı değildir. Çoğu zaman yasallık, adaletin değil tam tersine adaletsizliğin te-

melini oluşturur. Buradaki adalet, yasal olan değil insanın doğasına uygun olarak meşru olandır. Metinden rneklerendirsek yasa aksini söylese de grev yapan işçilerin yanında durmak adalettir.

Bahsededeğimiz en son kavram, Kropotkin'in en önemli eserlerinden biri olan Ekmegın Fethi'nin merkezini oluşturacak kadar değerli olan "ekmek". Ekmek kavramını anlamak için tıpkı sosyalizm kavramı gibi o dönemin koşullarına hakim olmak gerekir. İş sahibi ve sağlıklı bir işçi kanını ve kemiğini verdiği içinden kazandığı parayla –ki çoğu zaman bu para ya geç gelir ya da gelmez- ailesini doyuramıyor. Ekmek o yüzden temel gıda malzemesi olarak bu aileleri hayatta tutmaya yarayan besinleri. Temel anlamının yanında "ekmek" karnının doyması, barınabilmek, korkmadan ve gelecekten endişe etmeden yaşamayı sağlayacak nesnel koşullar bütünü için de kullanılıyor.

Gençliğe ağrı

Kropotkin, Gençliğe ağrı metnini 1880 yılında kaleme alır. Kropotkin'in çok da genç olmadığı bir yaştan bahsediyorsak da onun, çağrısında yaşlı bir kişinin kendinden gençlere nasihat edermişçesine konuşmadığını baştan söylemek gerekir. Aksine,

metni okuyan herkesin anlayacağı üzere Kropotkin gençlere seslenirken kendisi de gençtir ve bir gencin yüreğinde taşıdığı heyecanla başlar sözlerine. Bunu, okuduğumuz her bir cümlede görebilir, hatta hissedebiliriz. Ancak “Gençliğe Çağrı” yalnızca bizlerde uyandırdığı hislerle de sınırlı kalmaz, aynı zamanda Kropotkin’in yaşadığı döneme dair gözlemleriyle bezenen ve yüzyılı aşkın süredir geçerliliğini koruyan teorik bir metindir; çağrıya kulak vermenin bir önemi de buradadır. İçinde bulunduğu yüzyılı sarsmış birçok teorinin bile çöktüğü günümüzde “Gençliğe Çağrı” tespitlerdeki tutarlılığıyla ve sorun edindiği şeye ürettiği çözümlerle karşımızda durmaktadır.

Bu Çağrı Neden Gençliğe?

1800’lerin dünyasında “çağrı”nın önemli bir yeri vardır. Halkın ezildikçe ezildiği, ezenlerin ise ezilenlerin sırtından geçindiği bir yüzyılın sonunda devrimci mücadele dünyanın dört bir yanında yükselir ve devrimciler bütün ezilenleri, özellikle de işçileri, ezenler karşısında örgütlenmeye çağırır.

Kropotkin’in kaleme aldığı çağrı ise kendi yüzyılı içinde bile farklı bir karakter taşımaktadır. Kropotkin tüm ezilenlerin sesinden yükselen çağrıyla o dönem ezilmişliğiyle göz önünde olmayan,

farklı bir kategori olarak pek görülmeyen gençlere yapmıştır. Çağrının neden gençlere yapıldığı ise metnin girişinde kendisini açık eder: “On sekiz ya da yirmi yaşında olduğunuzu, öğreniminizi ya da çıraklığınızı tamamladığınızı ve hayata henüz başlayacağınızı farz ediyorum. Sizi bastırmak için uydurulan batıl inançlardan arınmış bir aklınızın olduğunu, şeytandan korkmadığınızı, rahiplerin ve devlet adamlarının yalanlarını, boş laflarını dikkate almadığınızı varsayıyorum... Daha bu yaşta ne pahasına olursa olsun sadece kendi sefasını düşünen ve çürümekte olan toplumun yitip giden ürünleri olan züppelerden biri olmadığınızı, tersine yüreğinizi tam da olması gereken yere koyduğunuzu varsayıyor; bu nedenle sizinle konuşuyorum.”

Bu kısımda yer alan bir ifade önemlidir: “hayata henüz başlamak.” Kropotkin’in çağrısı gençleredir çünkü gençler devletin, patronların, dinin yalanlarıyla henüz çürütülmemiştir. Ancak aynı zamanda genç hayatın öyle bir noktasında durmaktadır ki bu nokta bir yol ayrımı anlamına gelir; ya kendisinden önce çürüyenler gibi yalanların bir parçası olarak, kendi çıkarlarını korumak adına ahlaki olarak çürüyecek ya da ne olursa olsun yaşamı boyunca karşılaştığı bütün yol ayrımlarında şimdi yaptığı gibi “adaletli” olanı seçecektir.

Kropotkin, yine metnin girişinde, “...yaşlılar (yürekte ve ruhta yaşlılar elbette) kendilerine hiçbir şey söylemeyecek bu satırlarla boş yere gözlerini yormaksızın bu kitabı bir yana bıraksınlar.” dediğinde de kastettiği ayrım budur. Kropotkin’in çağrısı yol ayrımında çürümeyi seçmiş, seçtiği yolda yürürken umutsuzluğa kapılarak “böyle gelmiş böyle gider”cilere değildir; çünkü onlar adaletsizlikleri görmemek için kendilerini kandırdıkları yalanlarla bu çağrıya da bir kılıf bulur ve yaşamlarını sürdürürler. Ona göre bu sözlerin ancak, ruhta ve yürekte genç olanlar için bir anlamı olabilir.

Kropotkin’in Düşüncesinde Yol Ayrımı

Çağrı metninin dayandığı temel, Kropotkin’in birçok kitabında bahsettiği temel düşüncelerden ayrı değildir. Hatta onlarla bütünlüklü halde düşünülünce esas anlamı ortaya çıkar.

Kropotkin, insanlık tarihinin iki farklı eğilimle şekillendiğini düşünür: Özgürlükçülük ve otoriter-yenilik. Bu eğilim, yalnızca şartları belirleyen iktidarlar tarafından değil, kendi şartlarını oluşturma etkisine sahip bireyler tarafından da belirlenir. Metinden hareketle, bir meslek özgürlükçü eğilimle de otoriter eğilimle de gerçekleştirilebilmektedir.

Kişi, elinde bulunan bir aracı adaleti sağlamak için de kullanabilir, adaletsizliği yol açmak için de... Kropotkin çağrı boyunca iyi bir edebiyatçı gibi betimlediği 1880'in sokaklarında ve evlerinde bu iki eğilim arasında bir karara varmak üzere şu soruyla karşımıza çıkar: “Pekâlâ, ne yapacaksınız?”

Pekala, Ne Yapacaksınız?

Gençliğe çağrı, iki farklı yaşamın içinde doğmuş çocukların gençlik dönemlerine dair varsayımlarla yazılır. İlki kendi ilgilerine, yeteneklerine yoğunlaşabileceği bir öğrenim görmüş, burjuva bir anne-babanın çocuğu olarak dünyaya gelmiş ve bulunduğu yol ayrımında sistemde “kafa emeği”ni icra edecek gençler. İkincisiyse yaşamını sürdürebilme gayesi sebebiyle hiçbir zaman kendisinin ilgilerine ve yeteneklerine yoğunlaşamamış, çocukluğundan itibaren hep çalışmak zorunda kalmış, işçi anne-babanın çocuğu olarak dünyaya gelmiş ve bulunduğu yol ayrımında sistemde “kol emeği”ni icra edecek gençler. Kropotkin birbirinin zıt kutuplarında, birbirinden apayrı görünen iki yaşamı aynı soruda bir araya getirir.

Metin boyunca farklı sokaklarda, farklı üniformaların içinde, farklı uğraşlar arasında buluruz kendimizi. Kropotkin varsayımlar üzerine kurduğu ör-

neklendirmeleri iyi bir betimlemeyle, dönemin toplumsal yapısına ve ruhuna ayna tutacak şekilde yazmıştır.

İlk varsayımı doktorlar üzerinedir. Diyelim ki doktorsunuz... “Günün birinde iş tulumlu bir adam, bir hastayı görmeniz için sizin yanınıza gelecek ve sizi -karşılıklı komşuların gelip geçenin başları üzerinden neredeyse el ele değebildikleri- o daracık sokaklardan birine götürecektir. Işığı titrek bir lambayla aydınlanan boğucu bir ortama gireceksiniz. Oldukça pis haldeki iki, üç, dört, beş kat merdiven çıktıktan sonra hasta kadını, soğuk ve karanlık bir odada, kirli bir paçavranın kapladığı bir paletin üstünde uzanmış halde bulacaksınız. Soluk, morarmış çocuklar ince giysilerinin içinde titreyerek oturuyor, gözlerini dört açmış bakıyorlar. Kadının eşi, hayatı boyunca ne olursa olsun günde on iki on üç saat çalışmış, son üç aydır işsiz.”

Paragrafın devamında betimlenen ev karşımıza “Peki şimdi ne yapacaksın?” sorusuyla çıkar. Bu sorunun nedeni ise açıktır. Hasta kadının hastalık sebebi yaşadığı yoksul hayattır ve muhtemelen yapılacak herhangi bir teşhis, önerilecek herhangi bir ilaç, yazılacak herhangi bir reçete onu sağlığına asla kavuşturamaz. Onu hasta eden şartlar var olduğu sürece, hastalık da var olacaktır. Üstelik bu ev, bir doktor için gittiği birçok evden yalnızca birisidir. Yoksul-

ların hastalıklarına şahit olduğu gibi zenginlerin de “milyonda bir görülen” hastalıklarına şahit olacak ve bu iki yaşam arasındaki adaletsizliği gözlerini bağlamadıysa fark edecektir.

Bir başka varsayım, hukukçular içindir. Diyelim ki hukukçusunuz: “İşte bir diğey olay... Günün birinde adamın biri Paris’te bir kasabın çevresinde dolaşp durmakta. Derken bifteği kaptığı gibi kaçımaya koyulur. Lakin adam yakalanır, sorgulanır. İşsiz biri olduğu ve ailesinin dört gündür yiyecek hiçbir şeyinin olmadığı öğrenilir. Kasaptan adamı bırakması ve şikâyetçi olmaması istenir; ne var ki kasap ille de adaletin tecellisini ister. İşsiz hakkında dava açılır ve işsiz 6 ay hapse mahkûm edilir. Ne yaparsınız ki şu kör Themis bunu böyle istiyor işte. Ve bilinciniz -benzeri mahkumiyetlere her gün karar verildiğini görerek- bu topluma ve bu yasaya karşı isyan etmeyecek, öyle mi?!”

Bu örnek Kropotkin’in bu bölümde verdiği üç örnekten biridir. Örneklerin her birinde genç hukukçuya yasanın adalet demek olmadığını göstermeye çalışır. Aksine devletin ve hukukun her zaman güçlü olanı koruduğunu, adaletsizlik demek olduğunu gözler önüne serer. Gerçekten de verdiği her bir örnekte yasanın suçlu ilan ettiği kimseler, ezilenler olur. Köylü ve toprak ağasının çatışmasında köylü, işçi ve patronun çatışmasında işçi, işsiz

ve zengin çatışmasında işsiz olmuştur. Kropotkin'e göre bunlar bir tesadüf değildir elbette. Genç bir hukukçunun karşısındaki soru onun seçeceği yolu belirleyecektir: Peki şimdi ne yapacaksın?

Yasanın adalet demek olmadığını görürken, yasaları çiğnemek pahasına -bu mesleği edinirken söylediğin gibi- “adaletin” peşinden mi gideceksin? Yoksa adaletsiz olduğunu bildiğin halde herkes gibi yasalara uyarak ezilenlere “suçlu” olduklarını mı anlatacaksın?

Benzer şekilde mühendislere de seslenir Kropotkin. Bir demiryolu yapımını örnek verir, kendimizi bütün enerjimizle o yol çalışmasının içinde bir parça olarak buluruz. Ancak yol çalışması bittiğinde demiryolundan geçen araçların devletin silahlarını taşıdığını, savaş araçlarının geçmesi için yolu yaptığımızı görmüş oluruz.

Kropotkin'in varsayımında bulunduğu bu üç alan diğer alanlardan bir yönüyle farklı denebilir. Çünkü tıp ve hukuk, ezilenlerin yaşamında doğrudan yeri olan iki alandır. Mühendislik ise ezilenlerin yaşam alanlarını yok ederek ezenler için yaşam alanı var edebilmektedir. Buraların içine girildiğinde ezen ile ezilen arasındaki adaletsizliğin nasıl da sürüp gittiği gözler önündedir. Ancak sonraki iki varsayımında durum farklılaşır. Ezilenlerin yaşamına doğrudan teması olmayan iki alandaki gençlere seslenir Kropot-

kin. Bu alanlardan ilki bilim, ikincisi sanattır. İlk olarak genç bilim insanına seslenerek, ustaca bir benzetmeyle, ona ne için bu alanda çalışmayı seçtiğini sorar: “Gökbilimci, fizikçi ve kimyacı gibi kendimizi saf bilime verelim. Bunlar sadece gelecek nesiller için verimli işlerdir. Bu, doğanın gizemlerinin incelenmesinin ve düşünsel yeteneklerimizin kullanılmasının bize verecekleri -kuşkusuz çok büyük- bir haz olmayacak mı düpedüz?.. O zaman ben de yaşamını hoşça geçirmek gayesiyle bilimi kendine iş edinen bilgini, bir ayyaştan, o da doğrudan hazı aramaktan başka bir şey yapmayan ve bunu şarap kadehinde bulan bir sarhoştan neyin ayırdığını soracağım size... Bilge, hazlarının kaynağını kuşkusuz daha iyi seçmiş, zira kaynağı ona daha yoğun ve uzun süreli hazlar sağlıyor, hepsi bu! Her ikisi de, bilge de ayyaş da, aynı bencil amacı, kişisel haz amacını güdüyorlar.”

Bu benzetme, Kropotkin’in alaycı tavrını da ortaya koyar. Metni okurken onun genç birisi için fazlaca acımasız bir üslubu olduğunu düşünürüz. Öyle ki bilimi uğraş edinmiş bir gençle ayyaş aynı kefeye koyması bizi rahatsız edebilir. Burada Kropotkin’in bunu özellikle tercih ettiğini söylemek yerindedir. Acımasız şekilde alaya aldığı, hatta küçümselediği, sivri biçimde eleştirdiği şey bencillik ve iki yüzlülüktür. Ona göre adaletsizliği yaratanlar yalnızca kendi çıkarları ve hayatı peşinde koşanlardır. Onlar,

gördükleri adaletsizlikleri görmemek için kendilerini safsatalarla kandıranlardır. Benzetmenin hemen ardından konuşmayı farklı yönde sürdürür: “Fakat hayır, istediğiniz bu bencil yaşam değil. Bilim için çalışmaktan insanlık için çalışmayı anlıyorsunuz.” der.

Bununla da kalmaz, Kropotkin’in düşüncesinde yalnızca kişinin “iyi” bir amaçla yola koyulmuş olması yetmemektedir. Aynı zamanda içinde bulunulan durumun da sorgulanması ve ondaki “kötü” yanların da ortaya konması gerekir. Kropotkin’e göre insanlığa hizmet etmek için bilimle uğraşmaya kalkışan her kimse, yalnızca kendisini kandırmakla yetinmiş olacaktır. Bilim insanının önünde sorular ardışık olarak sıralanır. Yüce bir istekle hizmet ettiğimiz “insanlık” nedir?

Kropotkin insanlığa hizmet için bilimle uğraşacak gençlere cevabı vermekte gecikmez. Bilim çevrelerinde pek kabul gören, meşhur “insanlık” dedikleri şey, gerçekte toplumun onda birinden başka bir şey değildir. Çünkü sistem öyle bir haldedir ki bilgiye ulaşmak, bilgi üretmek, bilgiyi işlemek yalnızca bir grup azınlığın eline kalmıştır. Üstelik bu azınlığın ürettiği hiçbir bilgi, ezilenlerin yaşamında daha fazla sömürü dışında bir anlam da taşımaz. Kropotkin bu bölümde çok fazla örnek verir ve dahası etrafına dikkatlice bakan herkes için örneklerin sınırsız olduğunu söyler. Bilginin herkes için erişilemez oldu-

ğunu görmemek için gözlerimizin bağlanmış olması gerekir.

“Peki öyleyse ne yapacaksın?” sorusu tekrar karşımıza çıkmış olur. Bilgi üretmemekte midir çözüm? Kropotkin yine cevabı vermekte hızlı davranır: “Şu anda söz konusu olan, bilimsel gerçekleri ve keşifleri üst üste yığıp biriktirmek değil artık. Önemli olan, bilim tarafından kazandırılmış gerçekleri yaymak, onları hayata geçirmek ve onlardan ortak bir alan oluşturmaktır her şeyden önce. Önemli olan, bunu herkesin, bütün insanlığın onları özümsemeye ve uygulamaya yetenekli hale geleceği biçimde yapmaktır, bilim artık bir lüks olmaktan çıkmalı ve herkesin yaşamının bir temeli haline gelmelidir. Adalet bunu böyle gerektiriyor.”

Bilim insanlarıyla benzer bir yerden ele aldığı “sanatçı” varsayımına geçelim. Diyelim ki sanatçısınız: Kropotkin sanatı ele alırken onda bulunan ruha dikkat çeker. Bu ruh, yaratıcı ruhtur ve özgürdür. Sanatçı ise bu özgür ve yaratıcı eylemi gerçekleştirmesi yönüyle ondaki özellikleri barındırır. Ancak sanat, bayağılaşmakta ve yozlaşmaktadır. Sadece kendisi değil, sanatçı da bu yozlaşmanın ve bayağılaşmanın kurbanı olur. Özgür olmayan bir toplumda, özgür olmayan bir sanatçının, sanatını özgürce gerçekleştirmesi de beklenemez. Kropotkin onlara da şöyle seslenir: “...Fakat yüreğiniz insanlığıkiyle beraber

 arpıyorsa ve gerçek bir şair olarak yaşamı duymak için bir kula ınız varsa o zaman  evrenizde dalga dalga kaban  u acılar okyanusunun karşısında ... duracak ve güzelin, soylunun kısacası yaşamın gelecek uğruna, insanlık ve adalet uğruna mücadele edenlerin yani ezilenlerin yanında saf tutacaksınız!”

D   ncede ve Eylemde Tutarlı Olmak

Kropotkin doktorlara, hukukçulara, mühendislerle, bilim insanlarına, sanatçılara seslenirken her bir u ra  için farklı örneklerle kar ıla mış olsak da hepsinin birbiriyle kurduğu teması görmek,  a ırımı anlamak için faydalıdır. “Gen li e  a rı” daha çok toplumdan bireye doğru şekillenen, yönelen bir metindir. Toplumsal ilişki biçimleri, sistemler, adaletsizlikler, yozlaşma gözlemlenmiş ve bireyin tüm bunlar içinde nasıl bir konumda kendisini var edeceği tartı ılıyordur. Ancak hem örneklerin birbiriyle temas kurduğu hem de Kropotkin’in dikkat çektiği bir nokta daha vardır: D   ncede ve eylemde tutarlılık.

Kropotkin bu noktayı, bireyle alakalı bir mesele olarak karşımıza koyar. Dikkatle okunduğunda “Pekala, ne yapacaksın?” sorusu da yalnızca toplum içinde bireyin nasıl konumlanaca ına dair bir

soru olmaktan çıkar. “Birey olarak kendini nasıl tamamlayacaksın?” sorusuna yakınlaşır.

Kropotkin’in düşüncesinde birey bütünlüklü olmalıdır. Bu bütünlüğün sağlanması ise bireyin düşündüğü şekilde eylemesiyle mümkündür. Her bir örnekte Kropotkin gençlere adaletsizliğin açığa çıktığı yerleri işaret etmiştir, haliyle metni okuyan bir genç artık adaletsizlikleri fark eder durumdadır. Çünkü yaşanan bir durumu adaletsiz olarak nitelemek, onun adaletsiz olduğuna karar vermiş olmak, bu şekilde düşünmüş olmak demektir. Bu, bir tür lanetlenmedir denilebilir. Çünkü bireyin zihninde yer eden bu düşünce ona yönelik bir eylemde bulunmasını da gerektirir. Bu eylem hiç değilse, adaletsizliğin “kötü” olduğunu varsayan bir zihnin adaletsizlik yapmamasındadır, adaletli olmasındadır.

Bu tabi ki kolay değildir. Kropotkin’e göre safsatalarla kendisini kandırmış, kendi çıkarları peşinde koşan hiç kimse bu bütünlüğe erişememektedir. Ancak bu, aynı zamanda, herkesin istediğinde gerçekleştirebileceği bir bütünlüktür. Yalnızca istemek ve göze almak gerekir. Bu yolun kolay olmadığının, düşünce ve eylemde tutarlı olanların devlet tarafından nasıl da tehlike olarak görüldüğünün o da farkındadır. Bunu en iyi şekilde, öğretmen varsayımıyla anlatabiliriz: “Herkes için yaygın, geniş ve insanca

eğitim isteyecek, ama bunun bugünkü koşullarda ne okulda ne okul dışında olanaksız olduğunu görerek burjuva toplumun bizzat temellerine saldırarak, bu temelleri eleştireceksiniz. O zaman bakanlık tarafından açığa alınmış olacağınızdan, okulu terk edecek ve gelip aramıza katılacaksınız; bizimle birlikte bilginin çekiciliğini, insanlığın olması gereken halini ve ne olabileceğini, yetişkin ama sizden daha az bilgili insanlara anlatacaksınız. Bugünkü düzenin eşit, dayanışma ve özgürlük yönünde eksiksiz dönüşümünde sosyalistlerle birlikte çalışmaya başlayacaksınız.”

Eylemin Düşünceyle Uyumlu Olduğu Bir İş

Kropotkin metnin bu kısmına kadar halen cevaplanmamış bir soru olduğunu bilir. Bu soru, çağrıya kulak vermekle beraber nasıl bir yol izleyeceğini bilmeyen kişinin sorusudur. Haklı da bir sorudur. Çünkü Kropotkin buraya kadar, bugüne dek görmediğimiz, görsek dahi üzerine kafa yormadığımız, kendimizi bir parçası olarak görmediğimiz “adaletsizlik”i açıkça ortaya koymakla yetinir. Bireyin düşüncede ve eylemde bütünlüklü olması bile karşılaşılabilecek zorluklarla beraber düşünüldüğünde bazıları için oldukça soyut kalabilir. Bu noktada Kropotkin lafı fazla uzatmaya niyeti olmadığını belirterek

“eylemin düşünceyle uyumlu olduğu bir iş” önerir bizlere. Bu iş, tabi ki devrimci olmakla tamamlanabilir. Metnin devamında devrimci olmanın adaletsizlikler karşısında adaletin safını tutmak; iktidarın karşısına halk olarak dikilmek ve iktidarı yok etmek anlamına geldiğini görürüz.

Halkın Gençlerine

Kropotkin, “halk” üzerinde özellikle durur. “Bir avuç insansınız” diyerek göz korkutmaya, inanç kırmaya çalışanlara ve umutlarıyla yola çıkmış genç devrimcilere hatırlatır: “Bize, bir avuç olduğumuzu, hedeflediğimiz bu devasa amaca ulaşmak için haddinden fazla zayıf olduğumuzu söylemek için gelmeyin. Bizi, adaletsizlikler yüzünden acı çekenleri bir sayalım bakalım kaç kişiyiz... Başkaları için çalışan ve has buğdayı efendilere bırakmak için yulaf ekmeği yiyip yulaf çorbası içen biz köylüler milyonlarca canız; halk denen olguyu tek başımıza oluşturmaya kadar kalabalığız. Yırtık pırtık kıyafet giyinmek için ipekli kumaşları ve yumuşacık kadifeleri dokuyan biz işçiler de çok kalabalığız, fabrika düdükləri kısa bir mola yapmamıza izin verdiklerinde uğuldayan bir deniz misali meydanları ve sokakları sel gibi istila edip dolduruyoruz. Sopa zoruyla güdülen biz askerlere; subaylarının göğüslerini nişanlarla süsle-

mek, omuzlarına bir iki yıldız, bir iki apolet daha eklemek için mermilere hedef olan bizlere, bugüne kadar hep kardeşlerine kıymış olan biz şu zavallı aptallara da bize emreden birkaç omzu kalabalığın bet benizlerinin attığını görmek için onlardan yüzümüzü çevirmemiz, silahlarımızı da onlara çevirmemiz yeterlidir. Acı çeken ve hakaret edilen bizler, hepimiz, çok büyük bir topluluğuz. Her şeyi yutacak, sularına gömecek bir iradeye sahip olduğumuz andan itibaren adaletin gerçekleşmesi için kısa bir zaman yeter bize.”

Ve son bölümde halkın gençlerine seslenir. Halkın gençleri, “Gençliğe Çağrı”da seslenilen iki genç grubundan biridir. Kropotkin, diğer bölümün aksine bu bölümü çok uzatmaya gerek görmediğini belirtir. Çünkü halkın gençlerine -halkın gençleri, hayatı boyunca çalışmak zorunda kalmış ezilenlerdir- adaletsizlikleri göstermeye ihtiyaç yoktur. Onlar ki bu adaletsizlikler içinde çocukluğunu geçirmiş ve adaletsizliği yaşamışlardır. Çalıştığı işte, oynadığı oyunda, giydiği elbiselerde, insanlarla kurduğu ilişkilerde... Adaletsizliğin ne olduğunu iyi bilirler. Kropotkin onlara yalnız bir şey için seslenmek ister: Cesaret! Halkın gençlerinin ihtiyacı olan, ailesinin ve kendisinin katlanmak zorunda olduğu yoksulluk ve sömürü sisteminden kurtulmak için cesaret etmesidir. Bu cesa-

ret ise ancak kendisi gibi milyonlarca ezilenin olduğunu görmekle mümkündür.

Gençliğe Çağrı - Pyotr Kropotkin

I.

Bugün gençlerle konuşmak istiyorum... Yani yaşlılar (yürekçe ve ruhça yaşlılar elbette) kendilerine hiçbir şey söylemeyecek bu satırlarla boş yere gözlerini yormaksızın bu kitabı bir yana bıraksınlar.

On sekiz ya da yirmi yaşında olduğunuzu, öğreniminizi ya da çıraklığınızı tamamladığınızı ve hayata henüz başlayacağınızı farz ediyorum. Sizi bastırmak için uydurulan batıl inançlardan arınmış bir aklınızın olduğunu, şeytandan korkmadığınızı, rahiplerin ve devlet adamlarının yalanlarını, boş laflarını dikkate almadığınızı varsayıyorum. Dahası geniş paçalı pantolonlarıyla kaldırımı arşınlayan, daha bu yaşta ne pahasına olursa olsun sadece kendi sefasını düşünen ve çürümekte olan toplumun yitip giden ürünleri olan züppelerden biri olmadığınızı, tersine

yüreğinizi tam da olması gereken yere koyduğunuzu varsayıyor; bu nedenle sizinle konuşuyorum.

Karşınızda duran ilk soruyu biliyorum: “Ben ne olacağım?” Bunu kendinize defalarca sordunuz. Yani, yalnızca gençken anlayabildiğimiz gibi, bir meslek için eğitim almak veya bir bilim dalında yıllar süren çalışma -unutulmamalıdır ki bu çalışmaların bedeli toplum tarafından ödenir- gencin kendisinden bir sömürü aracı yaratmak için yapılmaz ve yine yalnızca gençken anlaşıldığı gibi birisi kendi zekâsını, yeteneklerini, bilgeliğini bugün sefalet ve cahillik içinde yüzen topluma yardım etmek için kullanmayı hayal etmiyorsa bunun tek sebebi kötülük eğilimi tarafından çürütölmüş ve yozlaşmış olmasıdır.

Siz bunu düşlemiş olanlardansınız değil mi? Pekâlâ, düşünözün gerçek olması için ne yapacaksınız peki?

Hangi koşullarda doğduğunuzu bilmiyorum. Belki şanslıydınız, bilimsel bir öğrenim gördünüz; doktor, avukat, yazar ya da bilim insanı olacaksınız. Bu durumda geniş bir faaliyet alanı açılıyor önünüze; engin bilgiler ve sınanmış yeteneklerle atılıyorsunuz hayata. Ya da bilimsel bilgileri temel öğrenim sırasında edinilen pek az bilgiyle sınırlı ama günümüz emekçileri tarafından yürütölen zorlu çalışma yaşamını yakından tanıma üstün-

lüğüne zorlu çalışma yaşamını yakından tanıma üstünlüğüne sahip dürüst bir zanaatkârsınız.

Daha sonra ikincisine dönmek üzere ilk varsayım üzerinde duruyor ve bilimsel bir eğitim aldığınızı kabul ediyorum. Tutun ki bir doktor olacaksınız...

Günün birinde iş tulumlu bir adam bir hastayı görmeniz için sizin yanınıza gelecek ve sizi -karşılıklı komşuların gelip geçenin başları üzerinden neredeyse el ele değebildikleri- o daracık sokaklardan birine götürecektir. Işığı titrek bir lambayla aydınlanan boğucu bir ortama gireceksiniz. Oldukça pis haldeki iki, üç, dört, beş kat merdiven çıktıktan sonra hasta kadını, soğuk ve karanlık bir odada, kirli bir paçavranın kapladığı bir paletin üstünde uzanmış halde bulacaksınız. Soluk, morarmış çocuklar ince giysilerinin içinde titreyerek oturuyor, gözlerini dört açmış bakıyorlar. Kadının eşi, hayatı boyunca ne olursa olsun günde on iki on üç saat çalışmış, son üç aydır işsiz. İşsiz kalmak onun mesleğinde nadir rastlanır bir durum değil; bu, her sene periyodik biçimde yaşanan bir şey. Ama eskiden, adamın işsiz kaldığı zamanlarda eşi günde on beş peni için temizlik işlerine gidiyor, belki de senin gömleklerini yıkıyordu. Şimdi ise iki aydır yatalak durumda ve ailesine tüm bu sefalet içinde bakmaya çalışıyor.

Peki söyleyin doktor bey, bu hastalığın sebebi ve tedavisi nedir? Sebebi genel bir kansızlık mıdır? Yoksa yetersiz beslenme ya da temiz hava alamamak mı? Tedavi olarak belki de her gün bir biftek, biraz temiz hava ve havalandırılmış, ışıklandırılmış bir oda önereceksiniz ona. Ne kadar da ironik değil mi? Eğer bunları yapabiliyor olsaydı, zaten sizin tavsiyeleriniz olmadan da yapardı.

İyi yürekli, açık sözlü ve dürüstseniz eğer, bu aile pek çok şey anlatacaktır size. Duvarın öte yanında yüreğinizi sızlatarak ciğeri parçalanırcasına öksüren şu kadının yoksul bir ütücü olduğunu, bir alt kattaki çocukların kaç gündür ateşler içinde yattığını, zemin kattaki çamaşırcı kadının, onun da baharı göremeyeceğini, yandaki binada durumun daha da kötü olduğunu söyleyecektir size.

Bütün bu hastalara ne diyeceksiniz? İyi beslenme, hava değişikliği ve daha az yorucu iş mi? Bunları söyleyebilmeyi isterdiniz ama söyleme cüretini gösteremiyor ve oradan paramparça bir yürekle lanet okuyarak çıkıyorsunuz.

Ertesi gün bir doktor arkadaşınız üniformalı bir uşağın, bu kez şatafatlı bir faytonla onu almaya geldiğini size anlattığında, siz hala şu yoksul harabelerinin sakinlerini düşünmektesiniz. Bu kez hasta, zengin bir konakta yaşayan bir kadın. Tüm yaşamını süslenip püslenmeye, ziyaretlere, dansa ve şu kaba

saba kocasıyla yaptığı tartışmalara harcamış ve uykusuz geceler yüzünden yorgun düşmüş bir kadın. Ve arkadaşınız bu durumda ona daha az aptalca bir yaşam, kabızlığa daha az yol açan bir beslenme, açık havada gezintiler, ruhsal dinginlik ve -bir dereceye kadar üretici çalışmanın yerini tutması amacıyla- biraz da egzersiz yapmasını önermiş.

Bu hastalardan biri, ömrü boyunca hep yetersiz beslendiği, doyusıya yiyemediği ve asla yeterince dinlenmediği için ölecek; diğeri de yaşamı boyunca çalışma nedir asla bilmediği için yavaş yavaş çürüyüp gidecek.

Her şeyi kanıksayan, en isyan ettirici olaylar karşısında bile hafif bir iç geçirme ve bir bardak bira ile rahatlayan şu ruhsuz mizaçlılardan biriyseniz eğer, o zaman giderek bu aykırılıklara alışacak ve -canavarlar gibi- tek bir düşünceniz, kendinizi asla yoksullar arasında bulmamak gayesiyle keyfine düşkünlerin saflarına kapağı atmak gibi bir düşünce- niz olacak sadece. Yok eğer bir yüreğiniz varsa, her duygu sizde iradi bir tavır alışı dönüşüyorsa, içinizdeki canavar akıllı varlığı öldürmemişse, günün birinde şunları söyleyerek döneceksiniz evinize o zaman: “Hayır, bu adaletsiz. Bu, böyle sürüp gidemez. Mesele hastalıkları tedavi etmek değil ama onları öngörüp engellemek gerek. Azıcık refah ve düşünsel gelişme, hastaların ve hastalıkların yarısını lis-

telerimizden silip atmaya yeter. İlaçlar cehennemine dibine! Temiz hava, iyi beslenme, daha az aptallaştırıcı bir iş... İşe bunlardan başlamak gerek. Bunlar olmaksızın şu tıp mesleğinin tümü sadece bir aldatmaca, şarlatanlık.”

İşte o gün sosyalizmi anlayacaksınız. Onu yakından tanımak isteyeceksiniz ve eğer özgecilik sizin için anlamsız bir sözcük değilse, eğer doğa bilimcisinin sıkı tümevarımını toplumsal sorunun incelenmesine uygularsanız, sonunda kendinizi saflarımızda bulacak ve bizim gibi toplumsal devrim için çalışacaksınız.

Belki de şöyle diyeceksiniz: “Pratik cehennemin dibine! Gökbilimci, fizikçi ve kimyacı gibi kendimizi saf bilime verelim. Bunlar sadece gelecek nesiller için verimli işlerdir. Bu, doğanın gizemlerinin incelenmesinin ve düşünsel yeteneklerimizin kullanılmasının bize verecekleri -kuşkusuz çok büyük- bir haz olmayacak mı düpedüz?” O zaman ben de yaşamını hoşça geçirmek gayesiyle bilimi kendine iş edinen bilgini, bir ayyaştan, o da doğrudan hazzı aramaktan başka bir şey yapmayan ve bunu şarap kadehinde bulan bir sarhoştan neyin ayırdığını soracağım size... Bilge, hazlarının kaynağını kuşkusuz daha iyi seçmiş, zira kaynağı ona daha yoğun ve uzun süreli hazlar sağlıyor, hepsi bu! Her ikisi de, bilge de ayyaş da, aynı bencil amacı, kişisel haz amacını güdüyorlar.

Fakat hayır, istediğiniz bu bencil yaşam değil. Bilim için çalışmaktan insanlık için çalışmayı anlıyorsunuz. Ve araştırmalarınızın seçiminde izleyeceğiniz yolu bu düşünce sayesinde buluyorsunuz.

Boş bir kuruntu! Peki kim kendini ilk kez bilime verdiğinde bu kuruntuyu beslemedi ki!

Ama gerçekten insanlığı düşünüyorsanız, bu yoldan sapmalarınızda hedeflediğiniz insanlıksa, o zaman karşınıza çok büyük bir itiraz dikilecek... Zira -yeter ki adil bir ruha sahip olun- bugünkü toplumda bilimin yalnızca bir lüks konusu olduğunu, bazı kesimlerin yaşamını daha hoş kılmaya yaradığını ve insanlığın hemen hemen tamamı için kesinlikle erişilmez olarak kaldığını fark edeceksiniz.

Gerçekte bilim, bir yüzyılı aşkın bir süre önce evrenin oluşumuna ilişkin sağlam bilgiler ortaya koydu, ama bu bilgilere sahip olanların ya da gerçekten bilimsel bir eleştirel ruha sahip olanların sayısı ne ki! Barbarlara yaraşır önyargıları ve hurafeleri benimseyen dolayısıyla dinci sahtekârların elinde oyuncak hizmeti görmeye açık yüzlerce milyonun arasında görünmez olarak kalan... Bilemediniz birkaç bin kişi.

Ya da bilimin insanların maddi ve manevi sağlığının akılcı temellerini hazırlamak üzere yaptıklarına bir göz atalım yalnızca... Bilim, vücudumuzun sağlığını korumak amacıyla nasıl yaşamamız ve yerleşim yerlerimizi nasıl iyi durumda tutmamız gerek-

tiğini söylüyor size, anlıksal ve manevi mutluluğun yolunu gösteriyor. Fakat bu iki yolda da gerçekleştirilmiş olan o devasa çalışmanın hepsi anlamsız olarak kalmıyor mu? Peki, bu niye? Çünkü bilim, bugün sadece bir avuç ayrıcalıklı sınıf için var. Çünkü toplumu sadece iki sınıfa, ücretliler ve sermaye sahipleri sınıflarına bölen toplumsal eşitsizlik, akılcı yaşam koşulları üzerine olan bilgileri insanlığın onda dokuzu için bir alay durumuna düşürüyor.

Size daha fazla örnek verebilirim ama kısa keseceğim. Kararmış tozlu camları ışığı güpegündüz ancak belli belirsiz geçiren şu Faust muayenahanenizden çıkın ve şöyle bir bakın çevrenize, her adımında bu düşünceyi destekleyen kanıtları bizzat bulacaksınız.

Şu anda söz konusu olan, bilimsel gerçekleri ve keşifleri üst üste yığıp biriktirmek değil artık. Önemli olan, bilim tarafından kazandırılmış gerçekleri yaymak, onları hayata geçirmek ve onlardan ortak bir alan oluşturmaktır her şeyden önce. Önemli olan, bunu herkesin, bütün insanlığın onları özümsemeye ve uygulamaya yetenekli hale geleceği biçimde yapmaktır, bilim artık bir lüks olmaktan çıkmalı ve herkesin yaşamının bir temeli haline gelmelidir. Adalet bunu böyle gerektiriyor.

Daha da ileri gidiyor, bilimin de çıkarının bu yönde olduğunu söylüyorum. Bilim yalnızca, yeni hakikatleri kabul etmeye hazır bir temel bulunduğunda

gerçek biçimde ilerleme gösterebilir. Isının mekanik eşdeğeri teorisi, son yüzyılda Hirn ve Clausius'un bugün formüle ettiği terimlerle ileri sürülmüş olmasına rağmen; fizik bilgisi, bu teoriyi kabul edebilen bir topluluk yaratabilecek biçimde genişleyene kadar seksen yıl boyunca akademik kayıtlarda gömülü kaldı. Dede Erasmus Darwin'in (1731-1802) türlerin değişebilirliğine ilişkin düşüncelerinin torunu Charles Robert Darwin (1809-1882) ağzında olumlu biçimde ifadelerini bulmaları ve akademisyen bilgiler tarafından kabul edilebilmeleri için tam üç kuşağın geçmesi gerekmişti -tabi o zaman bile kamuoyu bas-kısı olmazsa olmazdı-. Bilge her zaman, şair veya ressam gibi, içinde hareket ettiği ve bir şeyler öğrettiği toplumun bir ürünüdür.

Ama, eğer bu düşünceler kafanıza yattıysa; bugün bilgenin, bilimsel gerçeklerle tıka basa şiştiği için kınandığı ve geriye kalan insanların beş, on asır öncesiyle aynı kaldığı -yani köleler ve makineler halinde, sabit gerçeklere hâkim olmaktan aciz halde olduğu- bu düzene radikal bir değişiklik getirmenin her şeyden önemli olduğunu anlayacaksınız. Ve en-gin, içten, insancıl ve derin bilimsel gerçeklerle iç içe olduğun gün, saf bilime olan ilginizi kaybedeceksiniz. Bu dönüşümü gerçekleştirmenin yollarını bulmak için çalışmaya başlayacak ve eğer gözlemle-rinize, bilimsel araştırmalarında rehber edindiğiniz

tarafsızlığı getirecek olursanız sosyalizmi kabul etmek zorunda kalacak; safsatalara son verecek ve aramıza katılacaksınız. Hazları için çalışmaktan bıkmış ve bundan payını almış bu küçük grup içinde, bilgini ve bağlılığını ezilenlerin hizmetine sunacaksınız.

Ve şundan emin olun, duygularının ve eylemlerinin gerçek uyumuyla elde edeceğiniz başarımlık hissiyatını bir defa yaşadığınızda, daha önce kendinizde varlığını hayal dahi edemeyeceğiniz bir güç hissedeceksiniz. Ne zaman ki bir gün gelmesi için çalıştığınız değişim gerçekleşecek, o zaman kolektif bilimsel çalışmalardan yeni bir güç doğacak ve enerjilerinizi hizmete adamak için gelen güçlü emekçilerin yardımıyla bilim, bugünkü uğraşları, acemilerin çalışmaları olduğunu düşündürtecek biçimde güçlü bir adım atmış olacak.

O zaman bilimden zevk alacaksınız, bu zevk herkesin zevki olacak.

II

Hukuk eğitimini bitirmiş ve baroda avukatlığa hazırlanıyorsanız eğer, siz de gelecekteki etkinliğiniz için kuruntuya kapılıyor olabilirsiniz... Yani sizin özgecilik nedir bildiğinizi varsayıyorum. Belki şöyle düşünüyorsunuz: “Yaşamını dur durak bilmeksizin ve

amansızca tüm adaletsizliklere karşı adamak; yüce adaletin ifadesi yasanın her zaman egemen olmasına çalışmak, hangi gönül eğilimi bundan daha güzel olabilir ki!” Ve seçtiğiniz bu eğilimde kendinize tümüyle güvenerek atılıyorsunuz hayata.

Eh madem öyle, o zaman adli vaka kayıtlarını rastgele açalım ve toplumun bu konuda size söylediklerini görelim...

İşte zengin bir toprak sahibi, üzerinde anlaştıkları kirayı ödemeyen kiracı bir köylünün toprağından çıkarılmasını istiyor. Yasal bakış açısından te reddüde mahal yok. Bu köylü kirasını ödemediği için söz konusu toprağı terk etmek zorunda. Ama olguları yakından incelersek ve şunları görürüz... Toprak sahibi topladığı kiralari hep neşeli törenlerde har vurup harman savuruyor, köylü de durmadan çalışıyor. Mülk sahibi, topraklarının verimini arttırmak için hiçbir şey yapmamış. Ama şu son yıllarda o çevrede bir demiryolunun döşenmesiyle, köyler arası yeni yolların açılmasıyla, civardaki bataklıkların kurutulmasıyla ve ekilmemiş boş bayırların tarıma açılmasıyla bölge topraklarının kazandıkları fiyat artışları sayesinde topraklarının değeri beş yıl içerisinde yine de üç kat artmış. Toprakların bu fiyat artışını kazanmalarında büyükçe payı olmuş olan köylü de bu yeni durumda varını yoğunu yitirdiği, tüccarların eline düşüp gırtlacağına kadar borca battığı için artık

toprak sahibine ödeme yapamıyor. Her zaman mülk sahibinden yana olan yasa bu konuda açık: Toprak sahibine hak veriyor. Peki siz, hukuki varsayımların içindeki adalet duygusunu henüz öldürmediği siz, bu durumda ne yapacaksınız? Bu çiftçinin, yasanın emrettiği gibi düpedüz dışarı atılmasını mı ya da toprak sahibinin bu çiftçinin çalışmasından kaynaklanan fiyat artışı payını -dürüstlüğü ve adaletin size dayattığı gibi- ona iade edilmesini mi isteyeceksiniz? Hangi tarafta yer alacaksınız? Yasadan yana ama adalete karşı mı? Yoksa adaletten yana ama bu durumda yasaya karşı mı?

Veya işçiler 15 gün önceden haber vermeksizin patronlarına karşı greve başladıklarında, hangi yanda saf tutacaksınız? Yasadan, bir başka deyişle bir kriz döneminden istifade ederek ekstrem karlar elde eden patrondan (son zamanlardaki davalara bir göz atın) ya da yasaya karşı ama söz konusu dönem boyunca 2,5 frank ücret alan, karılarının ve çocuklarının eriyip tükendiklerini gören işçilerden yana mı? Dürüstlüğü mü, yoksa bu dürüstlük gereği akşam karnını bir güzel doyurmuş olanla karnını doyurabilmek için emeğini satan arasında, güçlü ile zayıf arasında var olduğu söylenen bir sözleşmenin sözleşme olmadığı savını mı destekleyeceksiniz?

İşte bir diğer olay... Günün birinde adamın biri Paris'te bir kasabın çevresinde dolanıp durmakta.

Derken bifteği kaptığı gibi kaçmaya koyulur. Lakin adam yakalanır, sorgulanır. İşsiz biri olduğu ve ailesinin dört gündür yiyecek hiçbir şeyinin olmadığı öğrenilir. Kasaptan adamı bırakması ve şikâyetçi olmaması istenir, ne var ki kasap ille de adaletin tecellisini ister. İşsiz hakkında dava açılır ve işsiz 6 ay hapse mahkûm edilir. Ne yaparsınız ki şu kör Themis bunu böyle istiyor işte. Ve bilinciniz -benzeri mahkumiyetlere her gün karar verildiğini görerek- bu topluma ve bu yasaya karşı isyan etmeyecek, öyle mi?!

Ya da çocukluğundan beri hakarete uğrayıp hırpalanmış, tek bir sevgi sözcüğü işitmeksizin büyümüş ve sonunda birkaç kuruşunu almak için komşusunu öldürmüş olan şu adama karşı -suçludan ziyade bir hasta olduğunu ve bu suçun her hâlükârda dönüp dolaşıp toplum tarafından yeniden üretildiğini bildiğinizde- yasanın uygulanmasını, adamın giyotine gönderilmesini yahut -daha kötüsü- yirmi yıl hapse atılmasını mı isteyeceksiniz?

Bir kızgınlık ve öfke anında çalıştıkları fabrikayı kundaklayıp ateşe veren o dokumacıların zindana atılmalarını mı, taçlı bir katile silahlı suikast düzenleyen adamın gemiden bozma hapishaneye hapsedilmesini mi, geleceğin bayrağını barikatların üstüne diken o isyancı halkların kurşuna dizilmelerini mi isteyeceksiniz? Hayır, bin kez hayır!

Şayet size öğretilenleri yinelemek yerine düşünürseniz, eğer yasayı analiz ederseniz, en güçlü olanın isteği olan temelini ve de kanlı tarihiyle insanlığa miras bırakılan tüm baskıların kutsanması olan özünü gizlemek maksadıyla çevrelendiği şu hukuki varsayım sislerinden onu çıkartıp açıkça ortaya koyarsanız; bu yasadan son derece öğrenecek, onu küçümseyeceksiniz. Yazılı yasanın kölesi olarak kalmanın, bilincin her gün yasayla karşıtlığa girmesi ve onunla pazarlık etmesi olduğunu anlayacaksınız. Yasayla bulunç arasındaki bu mücadele sürüp gidemeyeceği için gelenekten vazgeçecek ve iktisadi, siyasi, toplumsal tüm haksızlıkların ortadan kaldırılmasında bizimle birlikte yürüyeceksiniz. İşte o zaman sosyalist olacaksınız, işte o zaman devrimci olacaksınız.

Ya siz, bilimin sanayiye uygulanmasıyla emekçilerin yazgısını iyileştirme düşünüyün kuran siz genç mühendisler... Sadece acıların yolunuzu gözlüyor olması ne üzücü bir düş kırıklığı! Uçurumların yanı başından yılanakvi kıvrımlarla gidecek ve granit devlerin bağrını delip geçerek doğa tarafından ayrılmış iki coğrafyayı birbirine bağlayacak bir demir yolu tasarımına aklınızı genç ve taze gücünü veriyorsunuz. Ne var ki bir kez işe koyulduktan sonra, şu karanlık tünelde yoksunluk ve hastalıklar yüzünden tabur tabur işçinin kırılıp gittiğini; diğerlerinin de ceplerinde

ancak birkaç kuruş ve kuşkusuz ciğerlerinde verem mikropları taşıyarak evlerine döndüklerini; yolunuzun her metre ilerleyişiyle belirlenen (alçak bir cimrilğin sonuçları olan) insan cesetleri görüyorsunuz. Ve nihayet bu yol bir kez bittikten sonra, işgalcilerin top ve cephanelerini taşıma yoluna dönüştüğünü görüyorsunuz...

Gençliğinizi üretimi basitleştirecek, kolaylaştıracak bir buluşa adanmışsınız ve onca çabadan, nice uykusuz geceden sonra bu değerli buluş, işte nihayet ellerinizde. Onu uygulamaya koyuyor ve sonucun beklentilerinizi bile aştığını görüyorsunuz. Ama -bu buluş nedeniyle- on bin, yirmi bin işçi sokağa atılacak; çoğu çocuk olmak üzere geriye kalanlar da birer makine parçasına dönüştürülecek! Üç, dört belki on kadar patron (bu buluşunuz sayesinde) servet üstüne servet yığacak ve silme dolu bardaklarla şampanya içecekler. Bu muydu hayal ettiğiniz?

En sonunda yeni endüstriyel ilerlemeleri inceliyor ve terzinin şu dikiş makinesinin keşfinden hiçbir şey, kesinlikle hiçbir şey kazanmadığını; Gothard tüneli (İsviçre) işçisinin -elmas uçlu büyük delicilere rağmen- antikilostoma (ipliksiz bir ince bağırsak kurdunun yol açtığı kansızlık hastalığı) yüzünden öldüğünü, duvarcı ustasının ve yevmiyeci amelenin Giffard asansörlerinin yanında -önceden olduğu gibi- işsiz kaldıklarını görüyorsunuz... Ve eğer bu toplum-

sal meseleleri -sizi teknik sorunlarınıza yönlendirmiş olan- o aynı bağımsız düşünüşle müzakere ederseniz özel mülkiyet ve ücret sistemi altında her yeni buluşun emekçinin -refahını birazcık yükseltse bile- köleliğini daha bir derinleştirdiği, işi daha aptallaştırıcı kıldığı, işsizlik dönemlerini daha sıklaştırdığını ve krizleri daha şiddetlendirdiği sonucuna; bütün hazları zaten kendine mal etmiş olanın da her yeni buluştan gerçekten yararlanan tek kişi olduğu sonucuna varmanız kaçınılmaz olacak.

Bir kez bu sonuca vardıktan sonra, bu durumda ne yapacaksınız? Ya çok bilmişlikle bilincinizi susturmaya başlayacak, ardından günün birinde gençliğinizin o dürüst hayallerine yol verecek ve hazlara sahip olma hakkını vereni kendiniz için ele geçirmeye çalışacaksınız ki, o zaman sömürücülerin safına geçmiş olacaksınız. Ya da yüreğiniz varsa, kendinize şunları söyleyeceksiniz: “Hayır yeni buluşlar yapmanın zamanı değil şimdi! Önce üretim biçimini değiştirmeye çalışalım; özel mülkiyet ortadan kaldırıldığında, o zaman her yeni bireysel ilerleme insanlığın tümünün yararına olacak ve bugün makineye dönüşmüş ama o zaman düşünen insanlara dönüşen emekçiler, el emeği süreçlerinin incelenmesi ve uygulanmasıyla desteklenen sezgilerini sanayiye uyguladıklarında teknik ilerleme, bugün hayal etmeye bile

cesaret edemediğimizi elli yılda gerçekleştirecek bir atılım, bir gelişme gösterecek.”

Ya ilkokul öğretmeni için, mesleğini sıkıcı bir iş olarak değil ama sevinç dolu gülücüklerinin arasında neşeli yumurcaklarla çevrili, onların canlı bakışları altında kendini rahat hisseden ve bu küçücük kafalarda -gençliğinde bizzat beslediği- insani düşünceleri uyandırmaya çalışan öğretmen için ne demeli?

Sizi sık sık üzgün görüyor ve kaşlarınızı çattırان, canınızı sıkanın da ne olduğunu biliyorum: Şimdilik Latince de biraz geri olan, ama -doğrudur- daha az iyi yürekli olmayan en sevimli öğrenciniz coşkuyla Guillaume Tell efsanesini anlatıyor ve çakmak çakmak gözleriyle bütün zorbaları (tiranları) hemen oracıkta hançerlemek ister gibiydi... Schiller’in şu tutkulu dizelerini hararetle okuyordu:

Köle zincirlerini koparıp attığında,

Bu özgür insanın karşısında korkma!

Ama eve döndüğünde annesi, babası ve amcası, rahip efendiye ve kır bekçisine karşı saygıda kusur ettiği için onu fena halde azarladılar: Bir saat boyunca “İhtiyatlı ol, otoritelere saygı duy, itaat et” nutukları çektiler. O kadar ki sonunda “Bu Dünyada İşini Yoluna Koyma Sanatı”nı okumak üzere Schiller’i bir yana bıraktı.

Ve sonra, daha dün, en iyi öğrencilerinizin yoldan çıktıkları, iğrençleştikleri söylendi size: Biri durmadan apoletlerini düşünüyormuş; diğeri de patronuyla birlikte işçilerin zaten düşük ücretlerini tırtıkliyormuş. Ve bu genç insanlara onca umut bağlamış olan siz, şimdilerde yaşam ve ideal arasında var olan üzücü çelişkiyi düşünmektесiniz.

Hala bunu düşünmektесiniz! Ama öyle tahmin ediyorum ki üst üste böylesi düş kırıklıkları yaşadıktan sonra iki yıl içinde gözde yazarlarınızı bir yana bırakacak ve “G. Tell kesinlikle çok dürüst bir babaydı, fakat netice itibariyle biraz kaçık bir baba; şiirin -özellikle bütün gün bileşik faiz hesaplarının kurallarını öğrettikten sonra -akşamları ocak başında tadına doyum olmaz, ne var ki şu şair beyler hep bulutlarda gezinip duruyor ve mısralarının ne yaşamla ne de müfettiş beyin gelecek denetimiyle en ufak bir ilgileri yok” demeye varacaksınız sonunda.

Ya da gençlik düşleriniz olgun adamın kesin inancı haline gelecek... Herkes için yaygın, geniş ve insanca eğitim isteyecek, ama bunun bugünkü koşullarda ne okulda ne okul dışında olanaksız olduğunu görerek burjuva toplumun bizzat temellerine saldırarak, bu temelleri eleştireceksiniz. O zaman bakanlık tarafından açığa alınmış olacağınızdan, okulu terk edecek ve gelip aramıza katılacaksınız; bizimle birlikte bilginin çekiciliğini, insanlığın

olması gereken halini ve ne olabileceğini, yetişkin ama sizden daha az bilgili insanlara anlatacaksınız. Bugünkü düzenin eşit, dayanışma ve özgürlük yönünde eksiksiz dönüşümünde sosyalistlerle birlikte çalışmaya başlayacaksınız.

Ve son olarak siz... Sanatçı, heykeltıraş, şair, müzik erbabı genç insanlar, ustalarınızdan bazılarını etkilemiş olan o olağanüstü ateşin bugün sizde (sizde ve sizinkilerde) artık yanmadığını görmüyor musunuz? Sanatın ne derece yavanlaştığını, bayağılaştığını, yeteneksizliğin ve niteliksizliğin hüküm sürdüğünü görmüyor musunuz?

Peki başka türlü olabilir mi? İlkçağ dünyasını yeniden bulmuş ve -Rönesans döneminin eserlerini yaratmış olan- doğa kaynaklarından yeniden güç almış olmanın o sevinci, günümüz sanatı için artık mevcut değil; devrimci düşünce şu ana kadar bu sevinci dargın, soğuk bıraktı. Bugün yaratıcı fikir yokluğu nedeni ile bitki yaprağındaki bir çiye damlacığının renkli fotoğrafını çekmeye, bir ineğin but kaslarını aynen resmetmeye ya da hoppa bir kadının süslü odası, bir lağımın boğucu pisliğini -düzyazı veya koşuk biçimde- inceden inceye betimlenmeye çalışıldığında... Bu sevincin gerçeklikle bulunmuş olduğuna inanılıyor.

İyi de “eğer böyleyse ne yapmalı” diyeceksiniz...

Sahip olduğunuzu söylediğiniz o kutsal ateş her ne kadar son derece “ışli bir ateş” olsa da bu durumda siz yine önceden yapmış olduğunuz gibi davranmaya devam edecek ve sanatınızı da bir dükkân sahiplerinin salonlarını süsleme mesleğine, İtalyan operalarının tanıtım kitapçıklarını hazırlama işine veya sarı çizmeli Mehmet Ağa’ya sanatın ne olduğunu anlatan yazı dizileri yazmaya dönüşüp yozlaşacak; aranızdan çoğu bu uğursuz bayırı, bu alçalışı görüp zaten şimdiden hızla inmekte.

Fakat yüreğiniz insanlığinkiyle beraber çarpıyorsa ve gerçek bir şair olarak yaşamı duymak için bir kulağınız varsa o zaman çevrenizde dalga dalga kabaran şu acılar okyanusunun karşısında, açlıktan kırım kırım kırılan, cesetleri maden ocaklarında üst üste yığılan şu insanlar, barikatların dibinde yığın yığın yerde yatan şu parçalanmış cesetler ve Sibirya’nın karlarına olan o sürgün kabileleri karşısında; başlayan en son kavganın, yenilerin acıları ve yenenlerin şölenleri, korkaklığa karşı savaşan kahramanların, alçaklıkla mücadele içindeki coşkunluğun karşısında duracak ve güzelin, soylunun kısacası yaşamın gelecek uğruna, insanlık ve adalet uğruna mücadele edenlerin yani ezilenlerin yanında saf tutacaksınız!

Nihayet sözümü kesiyor ve soruyorsunuz. Peki, söylesenize eğer şu soyut bilim bir lüksse ve tıbbi uy-

gulama da aldatıcı bir görünüşse; eğer yasa bir adaletsizlik, teknik buluşlar da bir sömürü aracıysa; okulun, uygulayıcının bilgeliğiyle çatışarak, yenik düştüğü doğruysa; devrimci düşünceye sahip olmayan sanat yozlaşmaktan başka bir şey yapamazsa... Bu durumda benim için ne kalır geriye?

Pekâlâ size yanıtlım şöyle:

En yüksek derecede çekici olan muazzam bir iş, eylemlerin vicdanla tam olarak uyumlu olacağı bir iş, en asil, en güçlü doğaları eğitebilecek bir iş.

Hangi iş mi? Söyleyeceğim...

III

Ya sürekli biçimde vicdanınızdan ödünler verecek ve günün birinde kendinize şunları söyleyeceksiniz: “Yeter ki tüm hazlara sahip olabileyim ve -insanlar bunu yapmama elverecek derecede aptal oldukları sürece- bu hazlardan yararlanabileyim. Gebersin insanlık!” Ya da sosyalistlerle aynı safta yer alacak ve toplumun eksiksiz dönüşümünde onlarla çalışacağım. Yaptığımız tahlilin zorunlu sonucu işte böyle. Elverir ki etrafında olup biten üzerinde dürüstçe düşünsün, burjuva eğitiminin ve kendisini çevreleyenlerin çıkarıcı görüşlerinin kulağına fısıldadıkları safsataların bahane olduk-

larını azıcık anlasın... Bütün düşünen insanların kaçınılmaz olarak varacakları mantıklı sonuç işte bu olacak. Bu sonuç bir kez elde edildikten, benimsendikten sonra “Ne yapmalı?” sorusu da doğal olarak kendiliğinden çıkar ortaya. Yanıtı kolay...

Şu içinde bulunduğumuz ve halkın eğitimsiz kaba saba bir yığından başka bir şey olmadığını söylemenin âdet olduğu o ortamdan çıkın ve halka doğru gidin yalnızca, yanıt kendiliğinden çıkar ortaya...

Her tarafta, Almanya’da olduğu gibi Fransa’da da Birleşik Devletler’de olduğu gibi İtalya’da da ayrıcalıklıların ve ezilenlerin olduğu her yerde işçi sınıfı içinde devasa bir çalışmanın, amacı kapitalist feodalite tarafından zorla dayatılan köleliklere ebediyen son vermek ve eşitlik ile adalet koşulları üzerine kurulu bir toplumun temellerini atmak olan bir çalışmanın, gerçekleştirildiğini göreceksiniz. On sekizinci yüzyıl toprak kölelerinin söyledikleri, Slav köylülerinin hala tekrar ettikleri ezgisi yüreğinizi sızlatan o türkülerden biriyle şikâyetlerini dile getirmek, artık bugün halka yetmiyor; bütün engellere rağmen ne yaptığının bilincinde olarak çalışıyor.

Düşüncesi, yaşamın -insanlığın dörtte üçü için bir bahtsızlık, bir felaket olmak yerine- herkes için bir mutluluk olması ereğiyle yapılması söz konusu olanı anlamaya çalışıyor sürekli olarak. Sosyolojinin

en çetin sorunlarını ele alıyor ve onları sağduyusuyla, gözlemci ruhuyla ve zorlu tecrübeleriyle çözmeye çalışıyor. Kendisi gibi yoksul olan diğerleriyle uyusmak için gruplaşmaya, örgütlenmeye çalışıyor. Küçük aidatlar sayesinde güçlkle ayakta tutulan derneklerde görev alıyor; sınırlara rağmen uyusup anlaşılmaya çalışıyor ve halklar arasında savaşların imkânsız hale geleceği günleri, tumturaklı nutuklar çeken şu insan severlerden daha iyi hazırlıyor. Kardeşlerinin yaptıklarını öğrenmek için, onları daha iyi tanımak için düşünceleri geliştirmek ve o düşünceleri yaymak üzere işçi yayınlarını destekliyor (ama nice yoksunluklar ve nice çabalar pahasına!). Ve nihayet günü geldiğinde ayaklanıp barikatların taşlarını kanıyla kızıla boyayarak birtakım özgürlüklerin -daha sonra zenginlerin ve güçlülerin onları kendisine karşı çevirmek maksadıyla ayrıcalıkları içinde bozmayı, yozlaştırmayı bilecekleri özgürlüklerin- fetihine girişir.

Ne bitmek bilmez çaba! Ne kadar kalıcı bir mücadele! Bazen -yorgunluğun, yozlaşmanın ve açılan davaların neden olduğu- firarlar nedeniyle oluşmuş bir boşluğu kapatmak için bazense açılan yayılım ateşi ve soğuk kanlı kasaplığın sonucu olarak dağılmış bir cepheyi yeniden toparlamakla uğraşan, kendini sürekli tekrar eden bir zahmet! Başka bir zaman ise

toplu katliamlarla mahvolmuş çalışmaların yeniden oluşturulmaya çalışılması...

Gazeteler, topluma bilgi kırıntılarını zorla aktarmaya çalıřan, kendini uykudan ve yiyecekten mahrum kılmıř insanlar sayesinde ayakta duruyor; ajitasyon, yařamın gerekliliklerini elde etmek için gereken miktardan yarı yarıya dūřılmek suretiyle sūrdūrūlūyor ve tūm bunlar, efendilerinin “iřçisinin, kōlesinin sosyalistlerle iliřkili olduėunu” ōėrenmesinin ardından ailelerini sefalet altında gōrecekleeri korkusuyla gerçekleřiyor.

Eėer halkın arasına girerseniz iřte bunları gōreceksiniz. Ve dur durak bilmeyen mūcadelede kimi zaman engellerin aėırlıėı altında yenik dūřen iřçi, řunları bořuna sormadı kendine: “Bizim sırtımızdan ōėrenim gōrmūř olan bu genç insanlar, ōėrenimleri boyunca kendilerini beslediėimiz, giydirip kuřattıėımız, yūkūmūzūn aėırlıėı altında ve boř mideyle kendileri için řu evleri, o akademi binalarını, o mūzeleri inřa ettiėimiz, okuma olanaėımızın bile olmadığı o gūzelim kitapları kendileri için bastıėımız o pek solgun yūzlū gençler řimdi nerede? İnsanlıėa hizmetin bilimine sahip olduėunu sōyleyen ama kendileri için insanlıėın ender bulunan bir tırtıl tūrū kadar bile deėer tařımadıėı řu profesōrler nerede? Őzgūrlükten sōz eden ama bizimkini asla savunmayan o insanlar řimdi nerede? İki gōzū iki eřme halktan sōz eden ve

işlerimizde bize yardım etmek üzere hiçbir zaman bizimle birlikte olmamış olan şu yazar tayfası, o ozanlar, o ressamalar... tek kelimeyle şu riyakarlar sürüsü şimdi nerede?”

Kimileri alçak aldırışsızlıkları içinde hoşnut, çok sayıdaki diğerleri de “ayak takımı”nı küçümseyip hor görürler ve olur da ayrıcalıklarına dokunmaya cüret ederlerse bu “serseriler takımını”nın üzerine yürümeye hazırdırlar.

Bazen bir gencin barikatları ve savaş davullarını düşlemek ve heyecan aramak için meydanlara çıktığı ama bu barikat yolunun uzun, çalışmanın pek zahmetli olduğunu ve bu yolda elde edeceği defne yapraklı zafer tacının pek dikenli olduğunu fark etmez, halkın davasını terk ettiği de olur. Genellikle bunlar, ilk girişimlerinde başarısızlığa uğradıktan sonra halkın beğenisini elde etmeye, kapmaya çalışan fakat daha sonra -bizzat öğrettikleri ilkeleri bu halk uygulamaya kalkışır kalkışmaz- ona karşı esip gürleyecek, verip veristireceklerin başında gelen ve gözleri yüksekte olan doyumsuz kişilerdir ve olur da şu “kalabalık ayak takımı” “öncülerinin” yani bizzat şu doyumsuzların işaretinden önce kıpırdamaya yeltenirse bu öncülerin topları bizzat işçilere karşı çevirtmeleri pekala mümkün.

Ve bütün bunlara çok sayıda insan tarafından yapılan hakaretleri, kibirli hor görmeleri ve alçakça

iftiraları da ekleyin... Böylece halkın, toplumsal gelişiminde ona yardım etmesinin karşılığında burjuva gençlikten aldığı her şey işte önümüzde.

Ve bundan sonra, bütün genç insanlar halkın gi-riştiği bu devasa işte ona yardım etmek üzere enerjilerinin, zekâlarının ve yeteneklerinin tüm gücünü uygulama olanağı bulacaklarken ve her şey yapılmayı beklerken... Hâlâ “Ne yapmalı?” diye soracaksınız bir de?

Sizler, katıksız bilim yanlıları, şayet sosyalizmin ilkelerini kavramışsanız, geliyorum diyen devrimin tüm menzilinı anladıysanız eğer... Bütün bilimin, onu bu yeni ilkelerle uyumlu hale getirmek üzere onarılmayı, yeniden kurulmayı beklediğini; bu alanda bir devrim, önemi 18. yüzyılda bilimlerde gerçekleştirilmiş olanı alabildiğine geçmek zorunda olan bir devrim gerçekleştirmenin söz konusu olduğunu görmüyor musunuz? Günümüzde kralların, önemli insanların ve parlâmenterlerin yüceliği konusunda “kabul gören bir masal” olan tarihin; halkçı görüş açısından, insanlığın gelişmesinde halklar tarafından gerçekleştirilen emek bakış açısından, tümüyle yeniden gözden geçirilmeyi beklediğini ve bugün kapitalist sömürüye adanan toplumsal iktisadın -temel ilkelerinde olduğu kadar sayısız uygulamalarında da- yeniden düzenlenmesi gerektiğini; antropolojinin, sosyolojinin ve etiğin

tümü ile değıştirilip düzeltilmeyi beklediklerini; doğal bilimlerin, bizzat onların da -doğal olayların kavranmalarının biçimi ve sergilenme yöntemleri konusunda- derin bir değışikliğe tâbi olmak zorunda olduklarını anlamıyor musunuz? Madem anlıyorsunuz, yapın o zaman! Bilgilerinizi, ışığınızı haklı bir davanın hizmetine koyun öyleyse! Ama özellikle yüzyıllardır süre gelen şu önyargılara mücadelede -o sıkı mantığınızla- daha iyi bir örgütlemenin temellerinin sentez yoluyla hazırlanmasında yardıma gelin bize; gerçek bilimsel inceleme yürekliliğini düşünme biçimlerimize uygulamayı öğretin bize; özellikle de yaşamımızın gerçeğin zaferi uğruna nasıl adanacağını -özünüzün sözünüzün bir olduğunu kanıtlayarak- gösterin bizlere.

Zor deneyimler tarafından kendisine sosyalizm kavratılan siz, doktor, insanlığın -bugünkü yaşama ve çalışma koşullarında kalırsa- bozulmaya ve yozlaşmaya doğru gittiğini; insanlığın yüzde doksan dokuzu bilimin gereklerine kesinlikle karşıt koşullarda yaşadığı sürece şu ilâçların hastalıklar karşısında güçsüz kalacaklarını; ortadan kaldırılması gerekenin hastalık nedenleri olduğunu ve bu nedenleri yok etmek için gerekenleri bizlere bugün, yarın, her gün ve her vesileyle söylemekten bıkmayın. Öyleyse gerçek bir doktor sıfatıyla, şu çürüme yolundaki toplumun anatomisini içiğine

ciciğine kadar incelemek üzere neşterinizle gelin akılcı bir yaşam tarzının ne olması gerektiğini ve ne olabileceğini söyleyin bizlere; bütün gövdeye yayılıp onu zehirleme olasılığı durumunda kangren olmuş bir azanın kesilip atılması karşısında eli kolu bağlı kalınmadığını -gerçek bir hekim sıfatıyla- bir kez daha yineleyin bizlere.

Bilimin sanayiye [üretici hünerlere] uygulanmasına çalışmış olan siz, genç mühendis, gelin de bize şu buluşlarınızın sonucunun ne olduğunu anlatın açık yüreklilikle; geleceğe doğru yüreklice atılmaya cesaret edemeyenlere, daha şimdiden edinilmiş bilgilerin yeni keşifleri bağırlarında taşıdıklarını, daha iyi koşullarda üretici hünerlerin nerelere ulaşabileceğini, her ne kadar durmadan üretimini arttırmak için üretmişse de insanoglunun daha neler üretebileceğini... İnsanoglunun görebilmelerini, fark edebilmelerini sağlayın. Uzun lâfın kısası sezgilerinizin, mücadelecî ruhunuzun ve örgütleme yeteneklerinizin katkısını sömürücülerin hizmetine koymak yerine halka taşıyın.

Şairler, ressamalar, heykeltıraşlar, müzisyenler... Sizler, gerçek görevinizi ve bizzat sanatın önemini [yararlarını] anladıysanız eğer, o zaman gelin kaleminizi, fırçanızı, kazı kaleminizi devrimin hizmetine koyun: İmge dolu rengârenk tarzınızda ya da çarpıcı tablolarınızda halkların zalimlerine karşı yürüttük-

leri devlere yaraşır mücadelelerini anlatın bize; atalarımıza ilham kaynağı olan o devrimci solukla genç yürekleri tutuşturun; eşlerden birinin mücadelesinin, eğer yaşamını büyük toplumsal kurtuluş mücadelesine adıyorsa, güzel bir şey olduğunu anlatın diğer eşe; bugünkü yaşamda çirkin olanı gösterin halka ve bu çirkinliğin nedenlerini apaçık anlamamızı sağlayın; akılcı bir yaşamın, her adımda mevcut toplumsal düzenin saçmalıklarına ve iğrençliklerine çarpılmayacaksa şayet, ne olabileceğini anlatın bize.

Ve nihayet, bilgi ve yetenek sahibi sizler, hepiniz, yürekliyseniz şayet, o zaman siz ve arkadaşlarınız gelin bilgi ve yeteneklerinizi onlara en fazla gereksinim duyanların hizmetine koyun. Ve eğer gelirseniz, egemenler olarak değil ama mücadele yoldaşları sıfatıyla geleceğinizi; yönetmek için değil ama yeni bir çevreye ilham vermek üzere geleceğinizi; öğretmek için gelmekten ziyade halkların özlemlerini kavramak, bu özlemleri dile getirmek için, daha sonra ara vermeksizin, sürekli biçimde ve gençliğin olanca coşkusuyla çalışmak üzere geleceğinizi bilin... O zaman, ancak o zaman eşsiz, dolu dolu bir hayat yaşayacağınızı bilin. Bu yolda gerçekleşen çabalarınızdan her birinin bolca ürün vereceğini; gerçekleştirdiğiniz işler ve bilincinizin buyrukları arasında kurulan o uyum duygusunun size -bizzat benliğinizde var olabileceklerini aklınızdan bile geçirmediğiniz- güçler

vereceğini göreceksiniz. Halkın bağrında gerçek için, adalet için, eşitlik için yürütölen bir mücadele... Hayatta bundan daha güzel ne bulacaksınız?

IV

Yaşamın önlerine çıkaracağı açmaz karşısında - eğer cesur ve samimiyseler- gelip sosyalistlerle aynı safta yer almaya ve toplumsal devrim davasını onlarla beraber kucklamaya zorlanacaklarını şu hali vakti yerinde olan sınıfların genç insanlarına göstermem için üç uzun bölüm gerekti. Oysa bu gerçek, burjuva ortamın etkisine maruz bu genç insanların yalnızca mücadele edilmesi gereken safsatalardan, yenilmeleri gereken ön yargılardan ve bir yana itilmeleri gereken şu çıkarıcı itirazlardan söz ederken o denli basit yine de!

Halkın gençleri, sizlerle konuşurken lafı pek uzatmamak benim için kolay... Yeter ki düşünme ve tutarlı davranmaya cesaretiniz olsun, bizzat olayların gücü sizleri sosyalist olmaya itiyor. Aslında çağdaş sosyalizm, halkın derinliklerinden çıktı bizzat. Eğer burjuva saflardan gelen birkaç düşünür ona bilimin onayını ve felsefenin desteğini getirmeye gelmişlerse, ortaya koydukları fikirlerin temeli gene de halkın kolektif ruhunun bir ürünü. Ve bu hazırlık çalışmasına

katkılarını veren kimi yazarlar, işçiler arasında çoktandır ortaya çıkmış olan özlemlerin ifadesini bulmaktan başka bir şey mi yaptılar sanki?

O halde emekçi halkın saflarını terk etmek ve kendini sosyalizmin başarısına adamamak, kendi çıkarlarını bilmemektir. Kendi davayı ve tarihsel görevini yadsımaktır.

Bir kış günü, henüz çocukken, iç karartıcı bir havada oynamak amacıyla sokağa indiğiniz günleri anımsıyor musunuz? İncecik giysilerinizden geçen soğuk, omuzlarınızı bıçak gibi kesiyor ve yırtık ayakkabılarınıza çamur doluyordu. Size kibirli bir havayla bakan şu tombul ve sıkı giyimli çocukları uzaktan görür görmez, iki dirhem bir çekirdek bu çocukların ne akılca ne sağduyu bakımından ne de gözü peklik açısından size ve arkadaşlarınıza denk olmadıklarını daha o zaman gayet iyi anlıyordunuz. Lakin daha sonra berbat bir atölyeye kapanarak sabahın beşinden altısından itibaren gürültülü bir makinenin yanında günde on iki saat boyunca ayakta durmak ve bizzat kendiniz de bir makine gibi her gün ve uzun yıllar boyunca başında bulunduğunuz bu makinenin acımasız çalışma hızını, devinimini izlemek zorunda kaldığınızda; onlar, şu diğerleri, bu sırada ortaöğretim kurumlarında, yüksekokullarda, üniversitelerde rahatça öğrenim görmeye gidiyorlardı. Ve şimdi, sizden daha az akıllı ama daha öğrenimli ve şefleriniz

olan bu aynı çocuklar, yaşımanın bütün hoşluklarından, uygarlığın tüm nimetlerinden istifade ediyorlar. Ya siz? Sizi bekleyen ne?

Birkaç metre karelik bir yerde beş altı insanla tıka basa dolu, yıllardan ziyade sıkıntıların yaşlandırıldığı yaşam tarafından yorulmuş annenizin size yemek niyetine hepsi hepsi biraz ekmek, biraz patates ve alay edercesine kahve denilen içecek bir şeyler verdiği, gündemden düşmeyen hep o aynı soruyu, yarınki ekmek parasını, ertesi gün de ev sahibine ödenecek kirayı nasıl bulacağınızı dalgınca kendinize sorduğunuz, loş ve rutubetli küçük bir eve giriyorsunuz.

Eh... Ne diyelim, annenizin ve babanızın otuz, kırk sene boyunca sürdürdükleri o aynı yoksul yaşamı sizin de sürdürmeniz gerekecek! Refahın, bilgeliğin ve sanatın tüm hazlarını birkaç kişiye sunmak ve bir parça ekmeğin sürekli kaygısını da kendine ayırmak üzere, ömrü boyunca çalışmak mı? Bir avuç tembele tüm yararları ve kolaylıkları sağlamak için... Yaşamı böylesine güzel kılan her şeyden ebediyen vazgeçmek mi? Ve günün birinde işsizlik çıkıp gelinceye kadar iş uğruna kendini yıpratmak ve -eğer sefalet değilse- sadece güçlük ve sıkıntı çekmek mi? Hayattan arzuladığınız bu mu?

Belki kaderinize boyun eğeceksiniz. Bu durumda bir çıkış göremeyerek kendinize şunları söyleyecek-

siniz: “Bütün kuşaklar aynı kadere maruz kaldı ve hiçbir şeyi değiştiremeyecek olan ben de buna katlanmak zorundayım! O halde çalışalım ve elimizden geldikince iyi kötü yaşamaya çabalayalım.”

Pekâlâ! Ama o zaman yaşam, sizi aydınlatmayı bizzat üstlenecek...

Bir gün eskiden olduğu gibi gelip geçici olmayan ama tüm sanayiye birden çökertecek, binlerce emekçiyi sefaletе düşürecek, aileleri kırıp geçirecek şu krizlerden biri gelip kapıya dayanacak ve diğerleri gibi siz de bu felakete karşı mücadele edeceksiniz. Ölenlere aldırmayan yaşam şu gamsızlar sürüsünü ıslıl ıslıl kentlerin sokaklarında dolaştırırken, karınızı, çocuğunuzun ve arkadaşınızın yoksunluk nedeniyle nasıl yavaş yavaş eridiklerini, tedavi yokluğu ve açlık yüzünden gözle görülür derecede zayıfladıklarını ve sonunda pis bir döşekte sönüp gittiklerini göreceksiniz. O zaman bu toplumun ne kadar isyan ettirici olduğunu anlayacak, krizin nedenlerini düşünecek ve aklınız binlerce insanı bir avuç tembelin aç gözlülüğüne maruz bırakan bu büyük haksızlığı derinlemesine araştırarak, bugünkü toplumun baştan ayağa değiştirilmesi gerektiğini söyleyen sosyalistlerin haklı olduklarını anlayacaksınız.

Bir başka gün patronunuz servetini bir o kadar çoğaltmak maksadıyla ücretlerde yeni bir indirim yoluyla sizden birkaç kuruş daha aşırıya çalıştığında,

buna karşı çıkacaksınız ama o sizi küstahça şöyle yanıtlayacak: “Eğer bu ücrete çalışmak istemiyorsan, git çayırda yayıl!” Bu durumda patronunuzun sizi sadece bir koyun gibi kırmaya çalışmadığını, üstelik sizi aşağı bir ırk, ayak takımı olarak gördüğünü ve sizi ücret sayesinde pençeleri arasında tutmakla yetinmediğini, dahası sizden her bakımdan bir köle yaratmaya da can attığını göreceksiniz. O zaman ya bağrınıza taş basacak, el etek öpüp insani saygı duygusundan vazgeçecek ve her türden aşağılamalara maruz kalacaksınız ya da kan beyninize sıçrayacak, aldırmayıp üzerinde durmadığınız bu düşüştan (aşağılanmadan) nefret edecek, karşılık vereceksiniz ve bu durumda sokağa atılmış olarak “İsyan et! Bütün köleliklerin nedeni olduğu için iktisadi köleliğe karşı isyan et!” diyen sosyalistlerin haklı olduğunu anlayacaksınız. O zaman sosyalistler arasındaki yerinizi alacaksınız gelecek ve iktisadi, siyasi, toplumsal tüm köleliklerin yok edilmesinde onlarla birlikte çalışacaksınız.

Günün birinde, eskiden gizlisi saklısı olmayan bakışlarını, salını salını yürüyüşünü ve coşkulu konuşmasını o denli sevdiğiniz genç kızın öyküsünü öğreneceksiniz. Yıllar yılı yoksulluğa karşı mücadele ettikten sonra koca kente gitmek üzere köyünü terk etmiş ve yaşam mücadelesinin orada zor olacağını ama en azından ekmeğini dürüstçe kazanacağını bi-

liyormuş. Pekâlâ, şimdi kaderinin ne olduğunu biliyorsunuz işte. Bir burjuva oğlanın gönlünü çalmaya çalıştığı bu genç kız, onun güzel laflarıyla kendini tuzığa kaptırmış ve -bir yıl sonra kucagında bir çocukla terk edildiğini görmek üzere- gençlik ateşiyle kendini teslim etmiş ona. Cesaretini hiç yitirmeyecek mücadele etmeye ara vermemiş, lakin açlığa ve soğuğa karşı yürütülen bu dengesiz mücadelede yenik düştüğünü ve sonunda bilmem hangi hastanede son nefesini verdiğini öğrendiğinizde ne yapacaksınız? Ya rahatsız edici bu anının tümünden şöyle aptalca bir bahaneyle kurtulmaya çalışacaksınız: “Bu ne ilk ne de sonuncu!” diyecek ve bir akşam kahvenin birinde diğer hödüklerle birlikte bu genç kadının anısına çirkin laflarla kara çalacaksınız; ya da bu anı yüreğinizi alt üst edecek ve suçunu haykırmak amacıyla şu kadın avcısı adiyi bulmaya çalışacaksınız. Daha sonra her gün tekrarlanan bu olayların nedenlerini düşünecek ve toplumun -bir yanda sefiller öte yanda tembeller, ağzı laf yapan ve canavarca hevesli fırsatçılar halinde ikiye bölünmüş olarak kaldığı sürece bu tür olayların bitmeyeceğini anlayacaksınız, insanları bölen bu uçurumu kapatmaya zamanının geldiğini anlayacak ve sosyalistlerin safındaki yerinizi almak üzere acele edeceksiniz.

Siz, kadınlar, bu öykü karşısında duygusuz, soğuk mu kalacaksınız? Eteğinize yapışan şu çocuğun

sarı saçlarını okşayarak, eğer bu toplumsal durum değişmezse, yolunuzu gözleyen yazgıyı hiç düşünmeyecek misiniz? Dahası küçük bacınızın, çocuklarınızın alınına da yazılı bu aynı geleceği asla düşünmeyecek misiniz? Kızlarınızın, bir lokma ekmek bulmaktan başka tasası olmayan, meyhaneden başka eğlence bilmeyen babanız gibi onların da sömürülmeyi bekleyen bir sermaye olmalarını ister misiniz? Kocanızın ve oğlunuzun yazgılarının her zaman önlerine ilk çıkan şahsa, babasından işletilecek bir sermayeyi miras olarak devralmış bir şahsa bağlı kalmasını ister miydiniz? Hep patronun köleleri (savaşlarda) güçlülerin kurbanlık koyunları, varsılların tarlaları için gübrelik süprüntüler olarak kalmalarını ister misiniz?

Hayır, bin kere hayır! Bağırıp çağırarak bir grev başlatan kocalarınızın sonunda büyük burjuvalar tarafından mağrur bir havayla dayatılanı, büyük bir saygıyla kabul ettiklerini öğrendiğinizde kanınızın öfkeden köpürdüğünü biliyorum! Bir halk isyanı sırasında göğüslerini ilk saflarda askerlerin süngülerine karşı siper eden o İspanyol kadınlara hayranlık duyduğunuzu biliyorum! Bir gün -hapiste yatan bir sosyaliste hakaret etmekte sakınca görmeyen şu sefih zorbanın göğsüne yağlı bir kurşun sıkan o kadının adını saygıyla yad ettiğinizi de. Dahası Paris'te halktan kadınların yiğitlikte "erkekleri"

yüreklelendirmek amacıyla bir bomba ve şarapnel yağmuru altında toplandıklarını okuduğunuzda yüreğinizin hızla çarptığını da.

Bunları biliyorum ve bu yüzdendir ki sizin de sonunda geleceğin fethi uğruna çalışanlara katılmaya geleceğinizden kuşku duymuyorum.

İşçi, köylü, memur ya da asker, erkek veya kadın, samimi genç insanlar, siz hepiniz haklarınızı anlayacak ve bizimle olacaksınız; köleliği tümüyle yok eden, tüm zincirleri kıran, eski geleneklerle bağları koparıp atan ve bütün insanlığa yeni ufuklar açan devrimi, insan topluluklarında gerçek eşitliği, gerçek özgürlüğü, herkes için çalışmayı, herkes için çabalarının ürünlerinden alabildiğine yararlanmayı ve tüm yeteneklerin alabildiğine kullanımını nihayet gerçekleştirmeye gelecek devrimi hazırlamak amacıyla gelip kardeşlerinizle birlikte çalışacaksınız.

Bize, bir avuç olduğumuzu, hedeflediğimiz bu devasa amaca ulaşmak için haddinden fazla zayıf olduğumuzu söylemek için gelmeyin.

Bizi, adaletsizlikler yüzünden acı çekenleri bir sayalım bakalım kaç kişiyiz... Başkaları için çalışan ve has buğdayı efendilere bırakmak için yulaf ekmeği yiyip yulaf çorbası içen biz köylüler milyonlarcamanız; halk denen olguyu tek başımıza oluşturacak kadar kalabalığız. Yırtık pırtık kıyafet giyinmek için ipekli kumaşları ve yumuşacık kadifeleri dokuyan

biz işçiler de çok kalabalığız, fabrika düdükleri kısa bir mola yapmamıza izin verdiklerinde uğuldayan bir deniz misali meydanları ve sokakları sel gibi istila edip dolduruyoruz. Sopa zoruyla güdülen biz askerlere; subaylarının göğüslerini nişanlarla süslemek, omuzlarına bir iki yıldız, bir iki apolet daha eklemek için mermilere hedef olan bizlere, bugüne kadar hep kardeşlerine kıymış olan biz şu zavallı aptallara da bize emreden birkaç omzu kalabalığın bet benizlerinin attığını görmek için onlardan yüzümüzü çevirmemiz, silahlarımızı da onlara çevirmemiz yetecektir. Acı çeken ve hakaret edilen bizler, hepimiz, çok büyük bir topluluğuz. Her şeyi yutacak, sularına gömecek bir iradeye sahip olduğumuz andan itibaren adaletin gerçekleşmesi için kısa bir zaman yeter bize.

Anarşist Kütüphane

Meydan Gazetesi
Kropotkin ve Gençliğe Çağrısı
08.04.2020

tr.anarchistlibraries.net